

**Міністерство освіти і науки України**  
**Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя**

**Факультет економіки та менеджменту**

(повна назва факультету)

**Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту**

(повна назва кафедри)

# **КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на здобуття освітнього ступеня

**магістр**

(назва освітнього ступеня)

на тему: **Облік і контроль і управлінні наявністю та ефективністю**  
**використання необоротних активів підприємства**  
**(на прикладі ФГ «Масарівські Липки»)**

Виконав: студент 6 курсу, групи ПОМ-61

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

(шифр і назва спеціальності)

(підпис)

**Габура З.В.**

(прізвище та ініціали)

Керівник

(підпис)

**Кіляр О.Р.**

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

(підпис)

**Співак С.М.**

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

(підпис)

**Павликівська О.І.**

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль  
2021

## ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	7
1.1. Економічна характеристика об'єктів необоротних активів та їх особливості.	7
1.2. Техніко-економічна характеристика ФГ «Масарівські Липки»	16
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	25
2.1. Побудова обліку та облікова політика щодо необоротних активів	25
2.2. Облік наявності та руху основних засобів та нематеріальних активів	32
2.3. Особливості обліку довгострокових біологічних активів та незавершених капітальних інвестицій.	40
2.4. Аудит наявності, руху та ефективності використання необоротних активів	43
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ФГ «МАСАРІВСЬКІ ЛИПКИ»	49
3.1. Аналіз динаміки та структури необоротних активів	49
3.2. Оцінка ефективності використання необоротних активів	54
Висновки до розділу 3	60
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ	62
4.1. Оцінка стану охорони праці на ФГ «Масарівські Липки»	62
4.2. Оцінка стійкості інженерно-технічного комплексу суб'єкта господарювання до дії світлового випромінювання ядерного вибуху і заходи щодо підвищення стійкості.	63
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	66
ДОДАТКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

## АНОТАЦІЯ

Габура З.В. Облік і контроль в управлінні наявністю та ефективністю використання необоротних активів підприємства (на прикладі ФГ «Масарівські Липки»). – Рукопис.

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2021.

Робота присвячена дослідженню особливостей обліку, аналізу та аудиту операцій з необоротними активами на фермерських господарствах.

Автором розкрито та узагальнено сутність поняття «необоротні активи» та досліджено економічний зміст тих груп активів, що відносяться до необоротних. Охарактеризовано техніко-економічні особливості діяльності досліджуваного ФГ «Масарівські Липки», зокрема склад необоротних активів та їх вплив на розвиток фінансово-господарської діяльності господарства.

В роботі узагальнено організаційно-методичні аспекти обліку операцій з необоротними активами за такими групами активів: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи, капітальні інвестиції. Наведено методичні підходи до проведення аудиту операцій з необоротними активами.

Досліджено склад та структуру необоротних активів досліджуваного фермерського господарства та зроблено аналіз ефективності їх використання та впливу на результативні показники діяльності.

*Ключові слова:* основні засоби, капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи, фермерське господарство, облік, аналіз, аудит

## ВСТУП

*Актуальність теми.* Розвиток сільськогосподарської сфери в сучасних умовах господарювання, багато в чому залежить від діяльності підприємницьких структур, що працюють в даній галузі. Найпоширенішою серед них є фермерські господарства. Ефективність роботи малих та середніх сільськогосподарських виробників базується на матеріально-технічній базі, якою вони володіють, левову частку якої складають необоротні активи. Останні забезпечують ефективність виробничо-господарської діяльності і, в свою чергу, потребують чималих капітальних вкладень як з боку власників так і з боку держави. З огляду на вищевикладене, дослідження необоротних активів фермерських господарств є актуальним, що і зумовило вбір теми даної кваліфікаційної роботи.

Даному напряму дослідження присвячені роботи Абрамова О.С., Бунда О.М., Бабич Л.М., Карлова І.О., Кіляр О.Р., Макаренко А.П., Марущак Л.І., Наконечна С.А., Павликівської О.І., Радіонова Н.Й., Рєпіна М.І., Семйон В.С., Шевченко Н.О. Разом з тим, багато питань щодо обліку, аналізу та контролю необоротних активів на фермерських господарствах залишаються не висвітленими та малодослідженими.

*Мета і завдання дослідження* Метою роботи є дослідження та узагальнення особливостей теоретичних, організаційних та методичних аспектів обліку, аналізу та аудиту необоротних активів.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені наступні завдання:

- розкрити економічний зміст поняття «необоротні активи» та його складових;
- дослідити техніко-економічні особливості діяльності досліджуваного фермерського господарства;
- узагальнити організаційні процедури побудови обліку необоротних активів;

- розкрити методикау відображення в обліковій системі наявності ту руху необоротних активів в розрізі їх окремих складових;
- вивчити організаційно-методичні процедури контролю наявності та руху необоротних активів;
- проаналізувати склад та структуру необоротних активів досліджуваного фермерського господарства та оцінити ефективність їх використання;
- узагальнити підходи щодо охорони праці та цивільного захисту на досліджуваному господарстві.

*Об'єктом дослідження* є необоротні активи фермерського господарства «Масарівські Липки». *Предметом дослідження* є теоретичні, організаційні та методичні підходи до обліку та аналізу необоротних активів.

*Методи дослідження.* У роботі застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи пізнання явищ та процесів такі як: спостереження, порівняння, методи теоретичного пізнання, аналіз, синтез, узагальнення, системний підхід.

*Наукова новизна одержаних результатів* полягає в розкритті та узагальненні теоретичних підходів та практичних особливостей до обліку, аналізу та аудиту необоротних активів.

*Практичне значення одержаних результатів.* Отримані результати дослідження та пропозиції щодо їх оптимізації можуть мати практичне застосування на досліджуваному фермерському господарстві.

*Обсяг і структура роботи.* Кваліфікаційна робота викладена на 69 сторінках машинописного тексту та складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій. Робота містить 16 рисунків, 16 таблиць, 11 додатків. Список використаних джерел налічує 53 найменування.

## РОЗДІЛ 1

# ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

### 1.1. Економічна характеристика об'єктів необоротних активів та їх особливості.

Метою діяльності кожного суб'єкта господарювання є сталий розвиток та максимізація прибутку. Важливим засобом для досягнення даної цілі є наявність та ефективне використання як власних так і залучених ресурсів. Головним елементом ресурсного потенціалу підприємства є необоротні активи. У широкому розумінні, необоротні активи – це активи, які тривалий час використовуються суб'єктами господарювання для здійснення ними виробничо-господарської діяльності та поступово переносять свою вартість на вартість виробленого продукту, роботи чи послуги. В свою чергу під активом слід розуміти об'єкт (матеріальний або нематеріальний), який можна достовірно оцінити у грошовому вимірнику та який буде приносити підприємству економічні вигоди від володіння таким об'єктом чи від процесу його використання.

Визначення поняття необоротні активи представлено у науковій літературі. Аналіз та критична оцінки даних визначень дозволяє зробити висновок про те, що в переважній більшості автори ґрунтуються на визначення даного поняття, яке міститься у нормативно-правових документах, але при цьому вносять певні уточнення, щодо галузі чи виду діяльності суб'єктів господарювання. В основному, дослідники у своїх працях наводять розширені визначення різних складових необоротних активів таких як «основні засоби», «нематеріальні активи», «фінансові інвестиції» і т.д. Варто зазначити що визначення поняття «необоротні активи» у нормативних документах також не багатогранне. У табл. 1.1 представлено визначення даного поняття у різних нормативних документах.

Визначення поняття «необоротні активи» у нормативно-правових документах [сформовано автором]

Назва документу	Визначення поняття «необоротні активи»
П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними [33]
Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства	Необоротні активи — матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його основної діяльності та строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік [40.]
Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України	Необоротні активи – основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи. [28]

Отже, нормативно-правова база налічує лише три документи в яких є визначення самого поняття «необоротні активи», а не окремих його складових. Найбільш детально такі активи охарактеризовано у Наказі Фонду держмайна, інші ж документи містять доволі коротку характеристику досліджуваного поняття.

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо, що необхідно для уточнення економічної сутності необоротних активів, більш детально розкрити поняття «актив». В Законі України № 996-XIV, Податковому кодексі України, П(С)БО1 наведено однакове визначення даної категорії: «активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [23, 26, 33].

Склад і структура необоротних активів у бухгалтерському обліку визначається відповідними стандартами. Відповідно у П(С)БО 1 «до складу необоротних активів відносяться – основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи,

інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи» Визначення кожної складової необоротних активів наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Визначення сутності складових необоротних активів у нормативно-правових документах [сформовано автором ]

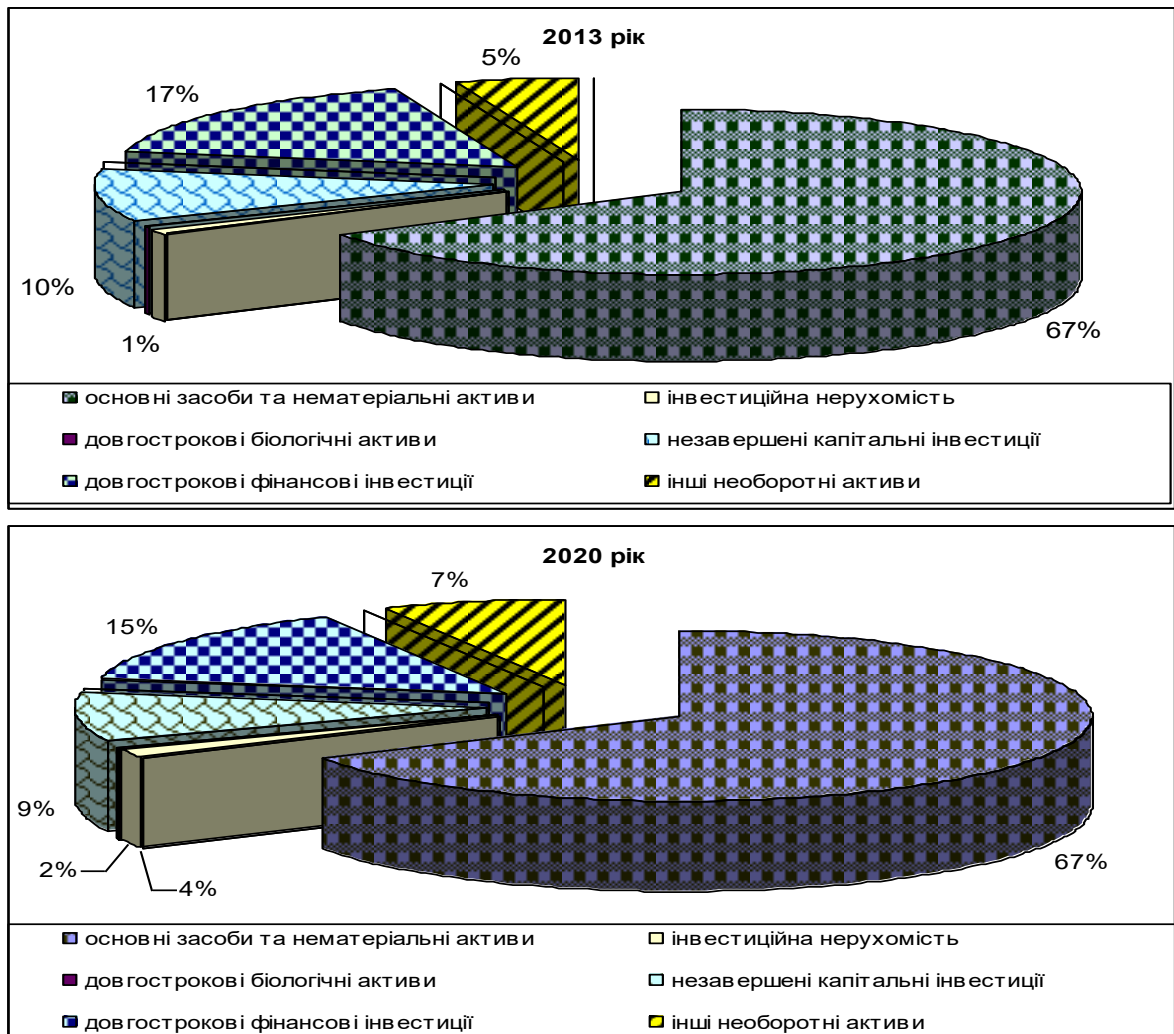
Назва категорії	Визначення економічного змісту
Нематеріальні активи	Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [39]
Незавершені капітальні інвестиції	Незавершені капітальні інвестиції – це капітальні вкладення у види необоротних активів, які надійшли на підприємство але введення в експлуатацію яких на дату балансу не відбулося
Основні засоби	Основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [38]
Інвестиційна нерухомість	Інвестиційна нерухомість - власні або орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, які розташовуються на землі, утримувані з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для виробництва та постачання товарів, надання послуг, адміністративної мети або продажу в процесі звичайної діяльності [37]
Довгострокові біологічні активи	Довгострокові біологічні активи - усі біологічні активи, які не є поточними біологічними активами [36]
Довгострокові фінансові інвестиції	Під довгостроковими фінансовими інвестиціями розуміються фінансові інвестиції на період понад один рік, а також усі інші інвестиції, котрі не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.
Довгострокова дебіторська заборгованість	Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [34]
Відстрочені податкові активи	Відстрочений податковий актив - сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню у наступних звітних періодах або сума зменшення податку на прибуток, що визначається з суми податкового збитку поточного або попереднього періоду [35]
Інші необоротні активи	Активи, які є необоротними та не потрапили у попередні групи



Аналізуючи дані поняття, можемо сформувати детальне визначення необоротних активів, а саме: необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні активи, щодо яких можна провести ідентифікацію та визначити їхню вартість, які протягом тривалого часу, прямо чи опосередковано беруть участь в операційній, фінансовій або інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання.

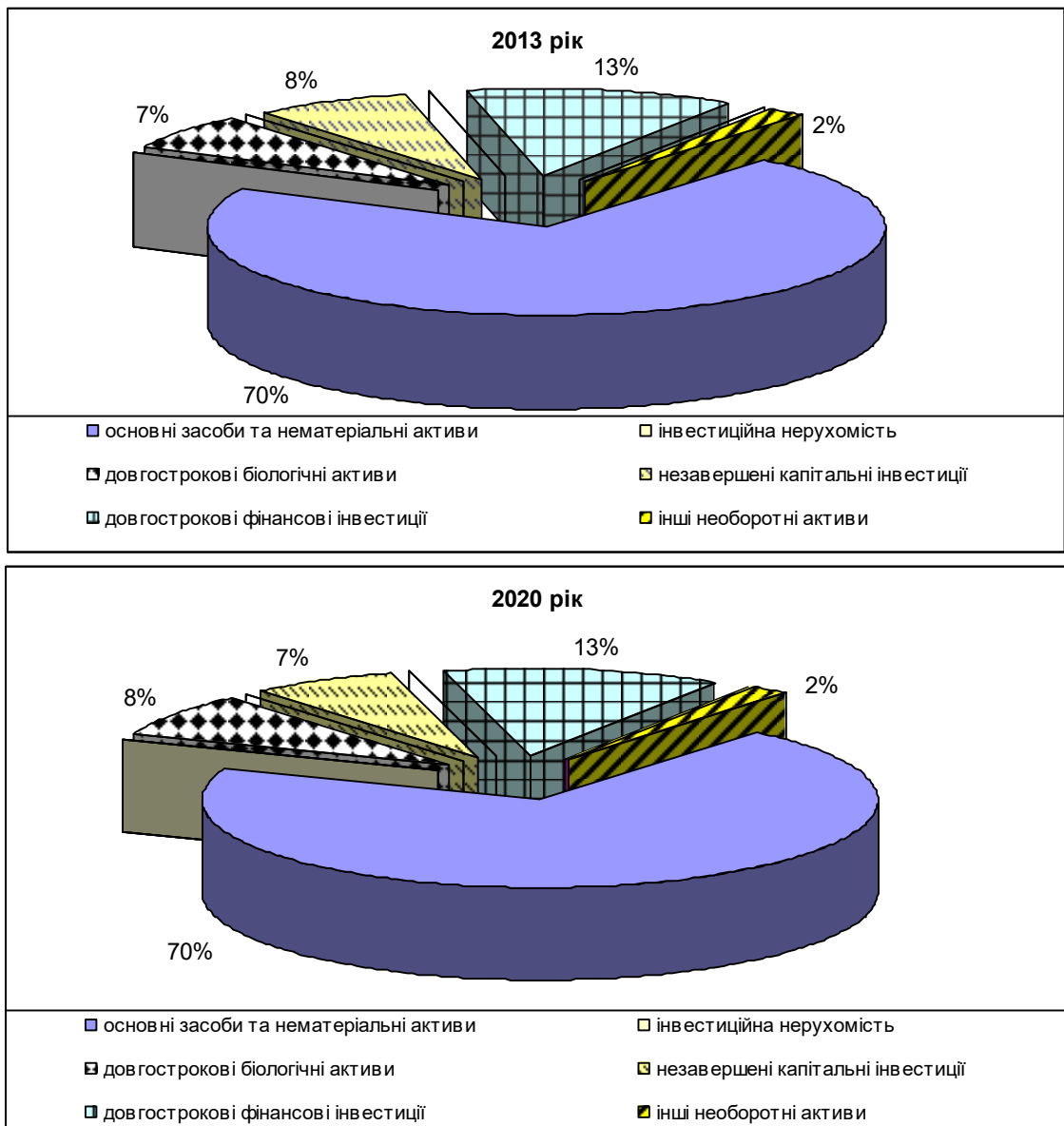
Кожна, із зазначених вище груп активів, відіграє свою роль у веденні фінансово-господарської діяльності та формуванні фінансового результату підприємства. Структура активів сільськогосподарських підприємств теж має свою специфіку, зважаючи на галузеві особливості діяльності. Щоб визначитись з напрямом подальшого дослідження, вважаємо за доцільне оцінити статистичні дані щодо величини необоротних активів (див. додаток А) та визначити структуру необоротних активів сільськогосподарських підприємств, та, зокрема, середніх підприємств, які працюють в аграрній сфері, порівнявши її з структурою необоротних активів суб'єктів господарювання усіх видів діяльності (див. рис. 1.1. та рис.1.2.).

З представлених діаграм видно, що найбільшу частку у структурі необоротних активів займають основні засоби, однак у галузі сільського господарства їх частка трохи більша ніж в інших сферах. Варто відмітити, що в галузі сільського господарства досить велику частку замає притаманний лише для даної сфери вид необоротних активів – довгострокові біологічні активи. Натомість менше 1% припадає на інвестиційну нерухомість. В інших видах діяльності навпаки – практично відсутні довгострокові біологічні активи, натомість більша частка інвестиційної нерухомості. Оскільки об'єктом дослідження є необоротні активи фермерського господарства у наступних питаннях роботи більше уваги буде приділено саме тим об'єктам необоротних активів, які мають місце у балансі досліджуваного господарства.



**Рис. 1.1 Порівняльна структура необоротних активів за всіма видами економічної діяльності у 2013 та 2020 роках [сформовано автором за 20]**

Для відображення активів у складі майна підприємства та набуття права володіння та розпорядження, необоротні активи (зважаючи на окремі специфічні їх складові) потребують відповідної класифікації, вартісної оцінки та процедури їх визнання. Згадані процедури відбуваються з використанням певних визначених законодавчо критеріїв, на які мають опиратись суб'єкти господарювання.



**Рис. 1.2 Порівняльна структура необоротних активів середніх підприємств, що працюють в галузі сільського господарства у 2013 та 2020 роках [сформовано автором за 20]**

Класифікація необоротних активів передбачає визначення певних специфічних ознак (характеристик) даних об'єктів та, відповідно, їх групування за цими характеристиками. Класифікація в бухгалтерському обліку передбачає об'єднання об'єктів обліку з метою фіксації їх наявності та руху (надходження чи вибуття) в первинних та зведених документах. Окрім того віднесення до тої чи іншої класифікаційної групи передбачає

застосування різних облікових процедур при визнанні та оцінці об'єктів нематеріальних активів. Активи класифікуються за такими критеріями як терміни використання, галузь діяльності, спосіб використання, матеріальна приналежність і т.д. Детально питання класифікації нематеріальних активів буде нами розкрито у розділі 2 роботи, оскільки вона має безпосередній вплив на організацію облікових процедур.

Визнання необоротних активів передбачає виконання певного комплексу процедур щодо визначення відповідності об'єкту встановленим критеріям. Згідно П(С)БО визнанню підлягають окремі об'єкти необоротних активів. Аналіз змісту стандартів дозволяє зробити висновок про те, що для визнання об'єктів необоротних активів повинні виконуватись дві умови: можна достовірно визначити вартість даного об'єкт; суб'єкт господарювання отримає теперішню або майбутню вигоду від використання, володіння чи розпорядження даним об'єктом. Окрім даних умов існує ще багато критеріїв визнання окремих об'єктів необоротних активів, які будуть деталізовані у 2 розділі роботи.

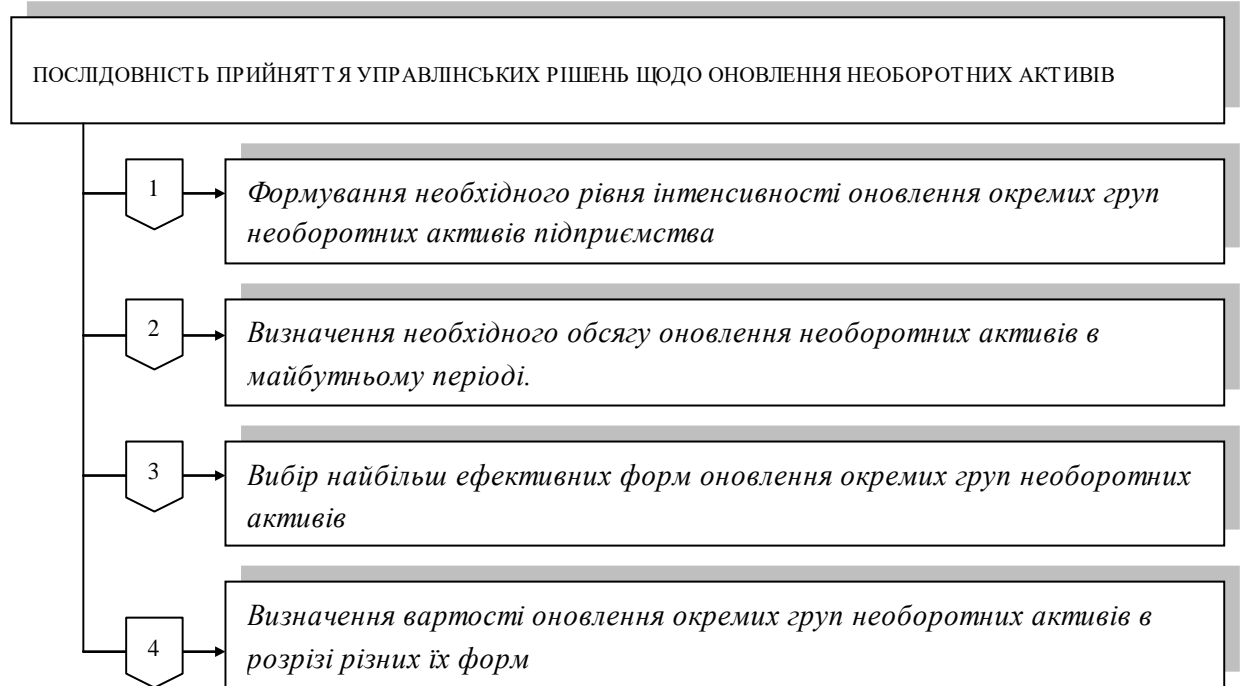
Оцінка необоротних активів як об'єктів обліку це процедура визначення їх вартості, вираженої в грошових одиницях. Види оцінок, методичні підходи до її проведення, види оціночних процедур, бази оцінки, об'єкти оцінки і т.д. передбачені окремими Національними стандартами оцінки, яких на даний момент затверджено чотири: НСО 1 «Загальні засади оцінки майна та майнових прав», НСО 2 «Оцінка нерухомого майна», НСО 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів», НСО 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [29, 30, 31, 32]. Варто зауважити, що для оцінки різних груп необоротних активів будуть використовувати усі чотири стандарти, оскільки в кожному з них міститься інформація для здійснення оцінки тої чи іншої групи необоротних активів. Окрім того, використовуються також і міжнародні стандарти оцінки (за умови ведення обліку відповідно до МСФЗ). Важливість оцінки в обліку полягає не лише в

тому щоб визначити вартість об'єкта на певний момент часу, а й у тому, що оцінка об'єктів обліку проводиться постійно, на кожному етапі їх кругообігу в діяльності суб'єкта господарювання. Детально процедури оцінки різних об'єктів необоротних активів буде розкрито у розділі 2, де досліджуватиметься організація та методика обліку необоротних активів з врахуванням особливостей діяльності ФГ «Масарівські Липки».

Тривалий термін використання необоротних активів в процесі господарської діяльності зумовлює їх зношення: фізичне і моральне старіння. З огляду на це, важливим завданням менеджменту суб'єкта господарювання є побудова політики ефективного використання необоротних активів та їх вчасного оновлення, що передбачає не лише ремонт а також і модернізацію активів. Процес оновлення необоротних активів повинен ґрунтуватись на вимогах нормативно-правових документів, що регламентують дане питання та включати розробку менеджментом підприємства дієвих тактичних та стратегічних рішень щодо напрямів оновлення виробничого потенціалу та джерел його фінансування.

На нашу думку, дане питання є досить актуальним для досліджуваного ФГ «Масарівські Липки». Господарство працює в аграрній сфері, що зумовлює специфіку використання окремих груп необоротних активів в процесі їх експлуатації. Зокрема, групи основних засобів, які використовуються в галузі рослинництва: машино-тракторний парк, обладнання для післязбиральної обробки зернових та технічних культур має сезонний характер використання. Тому для досліджуваного господарства доцільно використовувати діючі напрацювання щодо управління процесом оновлення необоротних активів. Такий алгоритм представлений на рис. 1.3.

Якісна управлінська політика щодо необоротних активів дасть можливість підвищити ефективність їх використання, та, як наслідок, покращення результативних показників діяльності господарства.



**Рис. 1.3. Етапи формування управлінських рішень щодо оновлення необоротних активів**

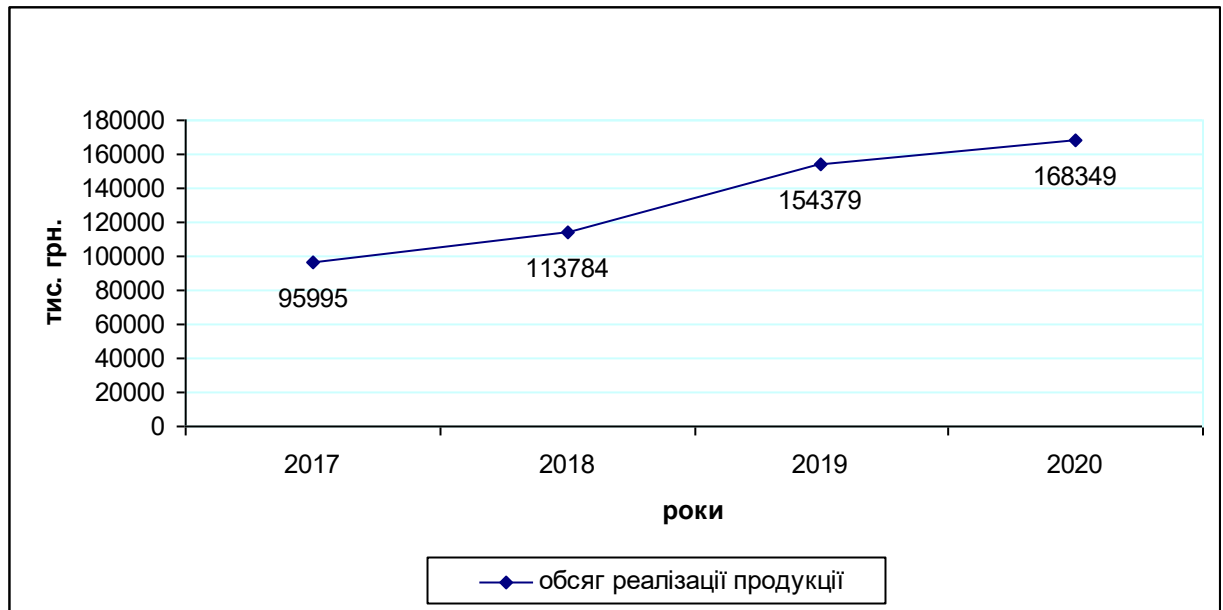
Дослідження економічної сутності, класифікації та оцінки необоротних активів дозволяє зробити наступні висновки. Необоротні активи є основою виробничої та фінансово-господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання незалежно від виду діяльності та форми власності. Зважаючи на велику кількість об'єктів активів, які відносяться до групи необоротних та їх вартість, вони складають левову частку майна підприємства. Специфічні характеристики окремих об'єктів необоротних активів (нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи) мають суттєвий вплив на характер їх використання і відповідно обліку. Аналіз статистичних показників свідчить, що для галузі сільського господарства, у якій працює досліджуване фермерське господарство, найбільшу частку у групі необоротні активи складають: основні засоби та нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи.

## 1.2. Техніко-економічна характеристика ФГ «Масарівські Липки»

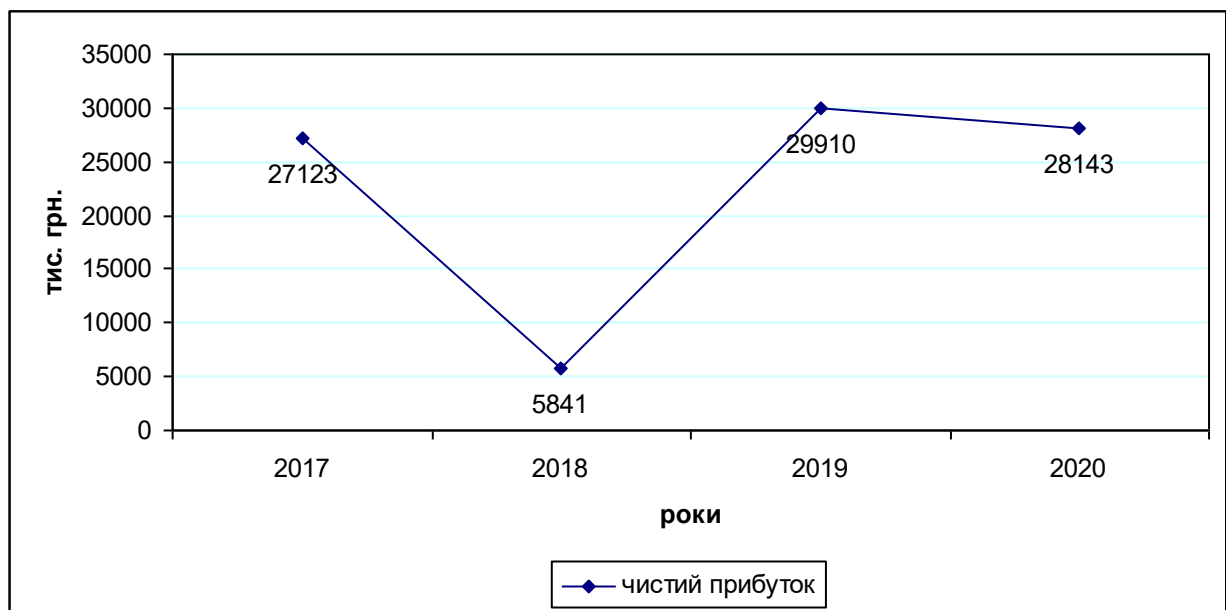
ФГ «Масарівські липки» було створено 2008 року та успішно працює в Тернопільському регіоні уже тринадцять років. Дане господарство є одним з найпотужніших виробників сільськогосподарської продукції, про що свідчить розмір його статутного капіталу – це майже двісті мільйонів гривень. За історію свого існування, господарство постійно розвивається, освоюючи нові технології виробництва. Так на сьогоднішній день ФГ «Масарівські Липки» займається вирощуванням продукції рослинництва (зернові та технічні культури), продукції рослинництва (відгодівля свиней та птиці) та виробництво м'ясних виробів. Величезним проривом у розвитку господарства стало запровадження власної торгової марки «МАСАР», яка відома не лише на Тернопільщині, але й в інших областях Західної України.

Щодо потужностей виробництва, їх можна охарактеризувати наступним чином. Діяльність в галузі рослинництва господарство здійснює на орендованих сільськогосподарських угіддях площею трохи більше як 2500 га землі, яка знаходиться в переважній більшості в Чортківському районі Тернопільської області. До переліку культур що вирощуються господарством відносять: пшеницю, ячмінь, ріпак, кукурудзу, сою, горох.

Велика частка урожаю використовується для власних виробничих потужностей а саме відгодівлі свиней та птиці. Для цілей відгодівлі господарство спорудило власний комбикормовий завод із закінченими циклом переробки. Та частина врожаю, що не використовується для відгодівлі, продається іншим замовникам. Про динаміку обсягів виробництва свідчать показники реалізації готової продукції, що розкриті у фінансовій звітності підприємства. Обсяги реалізованої продукції збільшились з 95995 тис. грн. у 2017 році до 168349 тис. грн. у 2020 році. Так само збільшився і показник прибутку – з 27123 тис. грн. у 2017 році до 28143 тис. грн. у 2020 році. Динаміка зміни даних показників за досліджуваний період представлена на наступних графіках (рис. 1.4. та рис 1.5.).



**Рис. 1.4. Обсяг реалізації продукції ФГ «Масарівські Липки» за 2017-2020 роки [сформовано автором за даними звітності досліджуваного господарства]**



**Рис. 1.5. Величина чистого прибутку ФГ «Масарівські Липки» за 2017-2020 роки [сформовано автором за даними звітності досліджуваного господарства]**

Як бачимо з діаграм, досліджуване фермерське господарство за доволі коротку історію своєї роботи досягло високих показників. Підприємство є прибутковим протягом чотирьох досліджуваних років, обсяги виробництва



та реалізації продукції мають стійку тенденцію до зростання, що свідчить про ефективність вирощання виробничих потужностей та якісно побудовану стратегію розвитку. Для обробітку земель господарство має власний сучасний машино-тракторний парк, в якому основному представлена техніка імпортного виробництва таких марок як Lemken, Claas, John Deere, Kinze.

Розвиток тваринництва у досліджуваному господарстві здійснюється за двома напрямками – вирощування свиней на м'ясо (інтенсивність відгодівлі 10 000 голів в рік, що становить 4% від обсягу виробництва усіх господарств Тернопільської області) та курчат-бройлерів (інтенсивність відгодівлі 1 500 000 голів в рік, що становить 60% від обсягу виробництва усіх господарств Тернопільської області). Варто зазначити що фахівці господарства постійно працюють над розширенням виробництва, завдяки впровадженню новітніх технологій.

Особливе місце в діяльності ФГ «Масарівські Липки» займає запроваджений власний бренд з виробництва м'ясних виробів. Асортимент м'ясної продукції, яку виробляє господарство складає більш як 150 найменувань готових виробів. Асортимент виробів цієї торгової марки представлений в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

### Продукція торгової марки «МАСАР»

[сформовано автором за даними досліджуваного господарства]

№ з/п	Група м'ясних виробів	Кількість найменувань товару в групі
1	«Ковбаси варені»	17
2	«Сосиски та сардельки»	10
3	«Варено-копчені та напівкопчені ковбаси, ковбаски»	25
4	«Сирокопчені та сиров'ялені ковбаси, ковбаски»	24
5	«М'ясні делікатеси копчено-варені, запечені»	15
6	«М'ясні делікатеси сирокопчені»	8
7	«Снеки м'ясні»	15
8	«Паштети, хліби м'ясні, зельци, кров'яні ковбаси, вироби з сала»	9
9	«Корм для тварин»	3

10	«Напівфабрикати в маринаді»	7
11	«Напівфабрикати та субпродукти з курятини»	14
12	«Напівфабрикати та субпродукти з яловичини»	3
13	«Напівфабрикати та субпродукти зі свинини»	17
14	«Галицькі ковбаси»	15
15	«Ковбаси фермерські»	12
16	«Баворівські ковбаси»	2

У своїй діяльності підприємство «використовує новітнє технологічне обладнання відомих європейських фірм (Multivac, Handtmann, Laska, Polyclip, Autotherm тощо). Також розроблено власні технічні умови на групи варених та напівкопчених ковбас на які отримано позитивні висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Частина продукції виготовляється за державними стандартами (ДСТУ). У 2016 році ФГ одержало сертифікат HALAL за рішенням центру Дослідження та Сертифікації Халяль Альраїд. На початку 2017 року господарство у процесі перевірки підтвердило відповідність систем FSSC 22000 (FOOD SAFETY SYSTEM CERTIFICATION).» [48].

Оскільки об'єктом нашого дослідження є необоротні активи, вважаємо за доцільне більш детально розкрити інформацію щодо наявності та руху необоротних активів ФГ «Масарівські Липки» (табл. 1.4.).

У структурі необоротних активів досліджуваного господарства присутні в основному матеріальні активи. Нематеріальними активами підприємство володіє, але їх частка дуже незначна – менше 0,5%. Структура матеріальних активів зумовлена особливостями діяльності господарства і представлена в основному такими об'єктами як: машини, обладнання та інвентар, будівлі виробничого призначення та транспортні засоби. Незначну частину складають довгострокові біологічні активи (15%) та інші матеріальні активи (8%). Варто зазначити що суттєвими є надходження необоротних активів за 2020 рік, яке представлено в основному тими групами активів, які займають найбільшу частку у структурі необоротних активів господарства. Це позитивне явище, яке свідчить про розвиток господарської діяльності.

Наявність та рух необоротних активів ФГ «Масарівські Липки» у 2020 році  
[сформовано автором за даними звітності досліджуваного господарства]

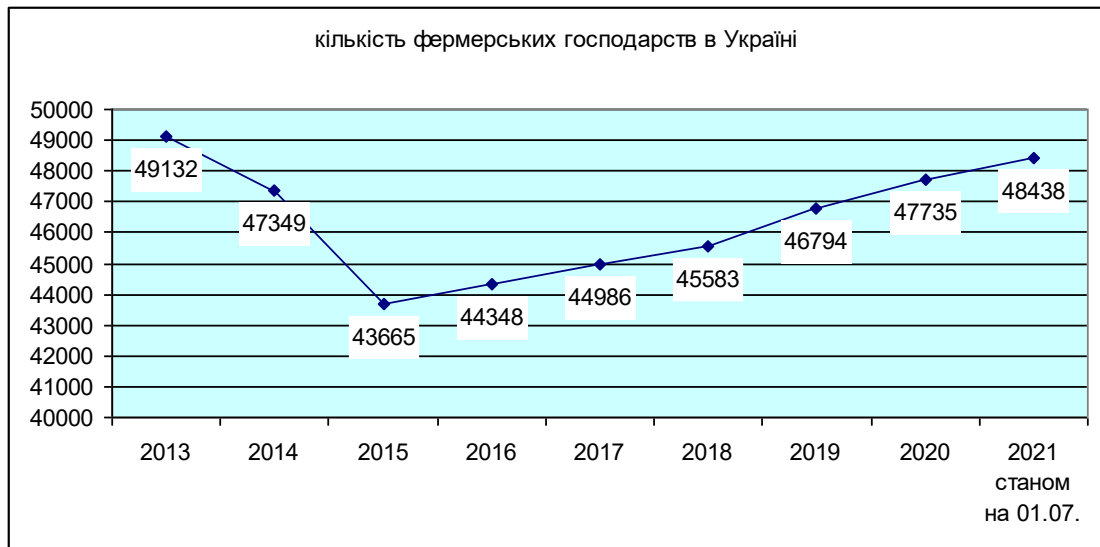
(тис. грн. у цілих числах)

№ з/п	Види необоротних активів	Первісна вартість на початок року	Вартість активів, що надійшли за рік
1	Усього вартість необоротних активів	109165	28730
2	Матеріальні активи: у т.ч.	109161	28730
3	будівлі житлові	-	-
4	будівлі нежитлові	30176	13089
5	інженерні споруди	-	-
6	машини, обладнання та інвентар	61185	14984
7	транспортні засоби	17536	638
8	земля	-	-
9	довгострокові біологічні активи рослинництва	-	-
10	довгострокові біологічні активи тваринництва	168	1
11	інші матеріальні активи	96	18
12	інвестиційна нерухомість	-	-
13	Нематеріальні активи	4	-
14	Незавершені капітальні інвестиції	11240	30815
15	Необоротні актив, утримувані для продажу	-	-

Тернопільська область - це регіон в якому розвинене в основному агропромислове виробництво, тому розвиток та підтримка малих сільськогосподарських виробників – фермерських господарств, є вкрай важливим завданням.

Щоб всебічно оцінити потужності досліджуваного фермерського господарства, вважаємо, що доцільно вивчити та проаналізувати показники діяльності інших фермерських господарств в регіоні та Україні в цілому. За даними державного комітету статистики, за останні роки кількість фермерських господарств значно зростає, що представлено на рисунку 1.6. Як бачимо, впродовж дев'яти років відбулись певні коливання в кількості

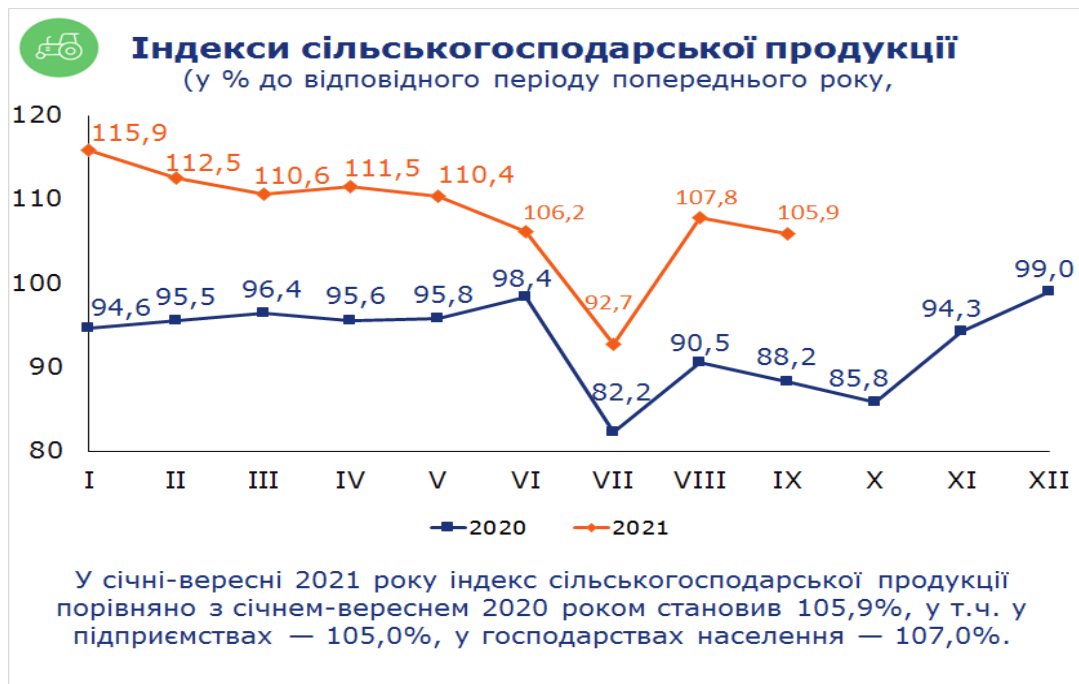
фермерських господарств, що пов'язано з нестабільною політичною та економічною ситуацією 2013-2015рр., однак з 2016 року їх кількість має стійку тенденцію до зростання, що свідчить про розвиток сільськогосподарської галузі в цілому.



**Рис. 1.6. Динаміка створення фермерських господарств в Україні [сформовано автором за даними 20]**

Варто зазначити, що у Тернопільській області кількість сільськогосподарських виробників складає близько 20% від усіх суб'єктів господарювання та 86,5% з них є прибутковими. Цьому, зокрема сприяє підвищення цін на сільськогосподарську продукцію (рис. 1.7.)

Варто зазначити, що такій ситуації сприяє, зокрема, і державна підтримка сільськогосподарських виробників, які відносяться до малого бізнесу. Так у вересні 2021 року був прийнятий Закон України № 1788-IX, який передбачає ряд заходів, щодо стимулювання діяльності фермерських господарств та їх підтримку через державне фінансування [27].



**Рис. 1.7. Індекс цін сільськогосподарської продукції у 2021 році [20]**

У ст. 9 Закону № 1788-IX передбачено «новоствореним фермерським визначених в установленому порядку Кабінетом Міністрів України, надається допомога за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, а також може надаватися за рахунок коштів місцевих бюджетів» [27].

Отже, дослідження техніко-економічних показників діяльності ФГ «Масарівські Липки», дає змогу зробити наступні висновки. Господарство займає високі позиції серед аналогічних господарств Тернопільського регіону та вагоме місце серед виробників м'ясної продукції в Західній Україні. Діяльність підприємства є прибутковою впродовж усього досліджуваного періоду, обсяги виробництва та реалізації продукції мають стійку тенденцію до зростання. Вищезазначене свідчить про ефективність вирощання наявних у господарства необоротних активів та якісно побудовану стратегію розвитку.

## Висновки до розділу 1

Дослідження економічної сутності необоротних активів свідчить про те, що в переважній більшості автори ґрунтуються на визначення даного поняття, яке міститься у нормативно-правових документах, але при цьому вносять певні уточнення, щодо галузі чи виду діяльності суб'єктів господарювання. Науковці здебільшого наводять у своїй праці визначення окремих складових необоротних активів та їх конкретизацію. Визначення поняття «необоротні активи» у нормативних документах також не багатогранне.

Дослідивши сутність поняття необоротних активів та його складових в нормативно-правових документах та наукових публікаціях, у роботі представлено авторське узагальнення поняття «необоротні активи», а саме: необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні активи, щодо яких можна провести ідентифікацію та визначити їхню вартість, які протягом тривалого часу, прямо чи опосередковано беруть участь в операційній, фінансовій або інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання.

Для відображення активів у складі майна підприємства та набуття права володіння та розпорядження, необоротні активи (зважаючи на окремі специфічні їх складові) потребують відповідної класифікації, вартісної оцінки та процедури їх визнання. Класифікація необоротних активів передбачає визначення певних специфічних ознак (характеристик) даних об'єктів та, відповідно, їх групування за цими характеристиками. Визнання необоротних активів передбачає виконання певного комплексу процедур щодо визначення відповідності об'єкту встановленим критеріям. Оцінка необоротних активів як об'єктів обліку це процедура визначення їх вартості, вираженої в грошових одиницях. Види оцінок, методичні підходи до її проведення, види оціночних процедур, бази оцінки, об'єкти оцінки і т.д. передбачені окремими Національними стандартами оцінки.

Досліджуване фермерське господарство за доволі коротку історію своєї роботи досягло високих показників. Підприємство є прибутковим протягом чотирьох досліджуваних років, обсяги виробництва та реалізації продукції мають стійку тенденцію до зростання, що свідчить про ефективність вирощання виробничих потужностей та якісно побудовану стратегію розвитку. Особливе місце в діяльності ФГ «Масарівські Липки» займає запроваджений власний бренд з виробництва м'ясних виробів. Асортимент м'ясної продукції, яку виробляє господарство складає більш як 150 найменувань готових виробів. У структурі необоротних активів досліджуваного господарства присутні в основному матеріальні активи. Нематеріальними активами підприємство володіє, але їх частка дуже незначна – менше 0,5%. Діяльність підприємства є прибутковою впродовж усього досліджуваного періоду, обсяги виробництва та реалізації продукції мають стійку тенденцію до зростання. Вищезазначене свідчить про ефективність вирощання наявних у господарства необоротних активів та якісно побудовану стратегію розвитку.

## РОЗДІЛ 2

### ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

#### **2.1. Побудова обліку та облікова політика щодо необоротних активів**

Передумовою побудови обліку необоротних активів є застосування напрацьованих та законодавчо закріплених організаційних процедур, що враховують як особливості діяльності досліджуваного господарства, так і самих об'єктів необоротних активів.

Організація обліку передбачає виконання послідовних та узгоджених дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання, метою яких є забезпечення інформаційних потреб щодо облікової інформації різних груп стейкхолдерів. Процес організації обліку розпочинається ще на етапі створення самого господарства та визначення напрямів його діяльності.

Процес організації обліку відбудеться за умови, коли власник забезпечить реалізацію заходів спрямованих на забезпечення реєстрації фактів господарського життя, їх узагальнення з метою отримання необхідної інформації для складання звітності та прийняття управлінських рішень, які дадуть можливість реалізувати сталу стратегію розвитку суб'єкта господарювання, відповідно до особливостей його діяльності та організаційно-правової форми господарювання. Зазначені заходи будуть проведені якісно та результативно за умови делегування їх головному бухгалтеру.

Організація обліку необоротних активів це послідовний процес, який складається з кількох взаємопов'язаних та взаємозалежних етапів, які можна поділити на три частини: первинний, поточний, підсумковий.



Первинний етап включає процедури вивчення характеристик об'єкта (віднесення до певної класифікаційної групи); спостереження та вимірювання (визначення способу надходження на господарство та визначення його вартості); фіксація об'єкта чи події (відображення усієї інформації про об'єкт необоротних активів у відповідній формі первинного документа).

На поточному етапі, перевіряється інформація про об'єкт необоротних активів, яка внесена у первинні документи, їх групують та реєструють на рахунках бухгалтерського обліку (з використанням методу подвійного запису) та переносять в узагальнені документи – облікові регістри.

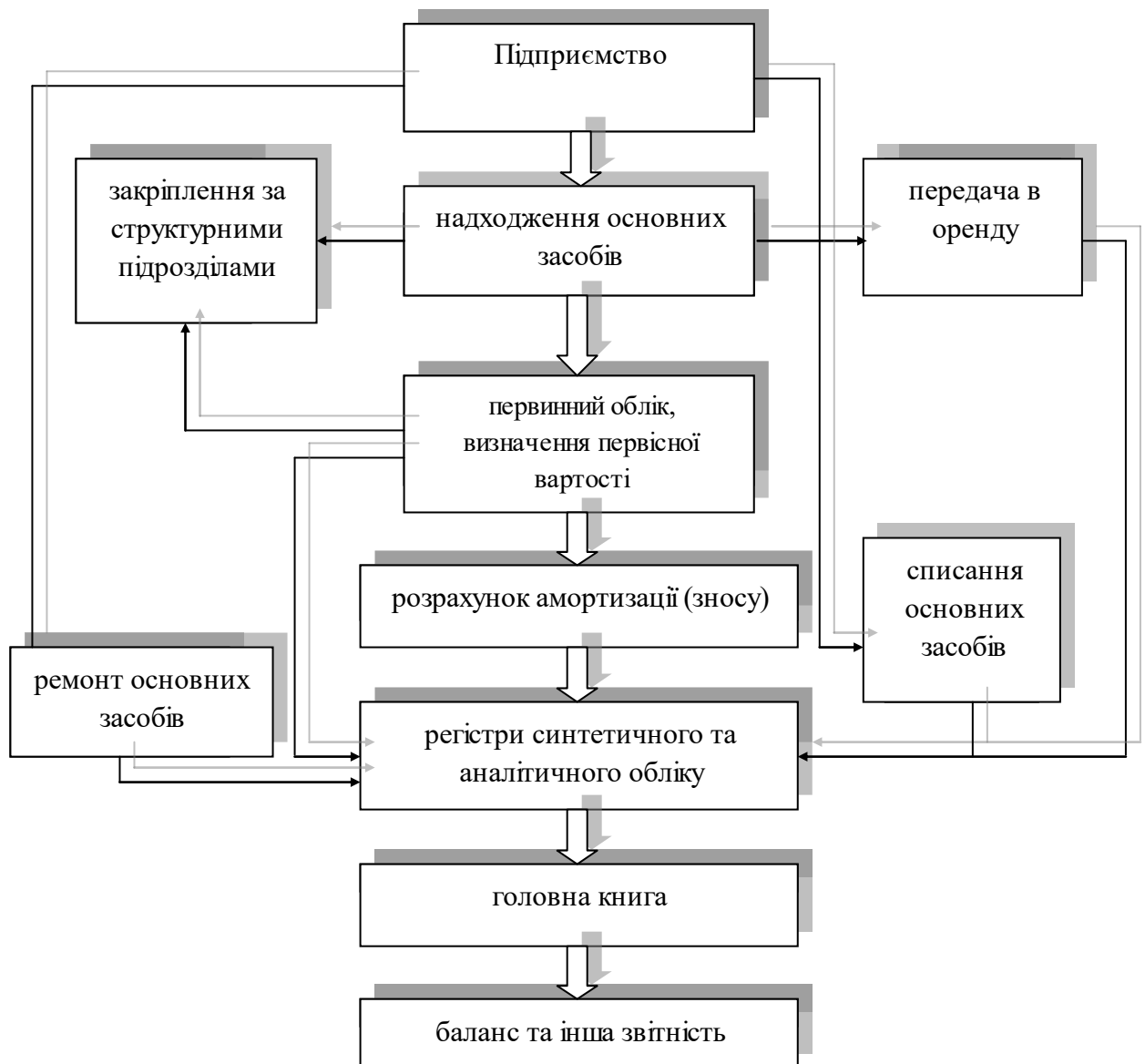
На підсумковому етапі – відбувається завершення облікових робіт за певний період, інформація по необоротні активи підсумовується та переноситься у відповідні форми фінансової, статистичної та податкової звітності.

У даному питанні ми будемо розглядами організацію обліку за об'єктами необоротних активів, які є в наявності на досліджуваному господарстві, а саме: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи тваринництва, інші матеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції.

Організація обліку основних засобів починається з віднесення об'єкта основних засобів до певної класифікаційної групи, визначається характер надходження його на господарство (придбаний за грошові кошти, отриманий безоплатно, отриманий як внесок у статутний капітал, отриманий в результаті обміну активами).

Загальна схема організації обліку основних засобів представлена на рисунку 2.1.

На кожну операцію з надходження та руху об'єкта основних засобів оформляються відповідні первинні документи.

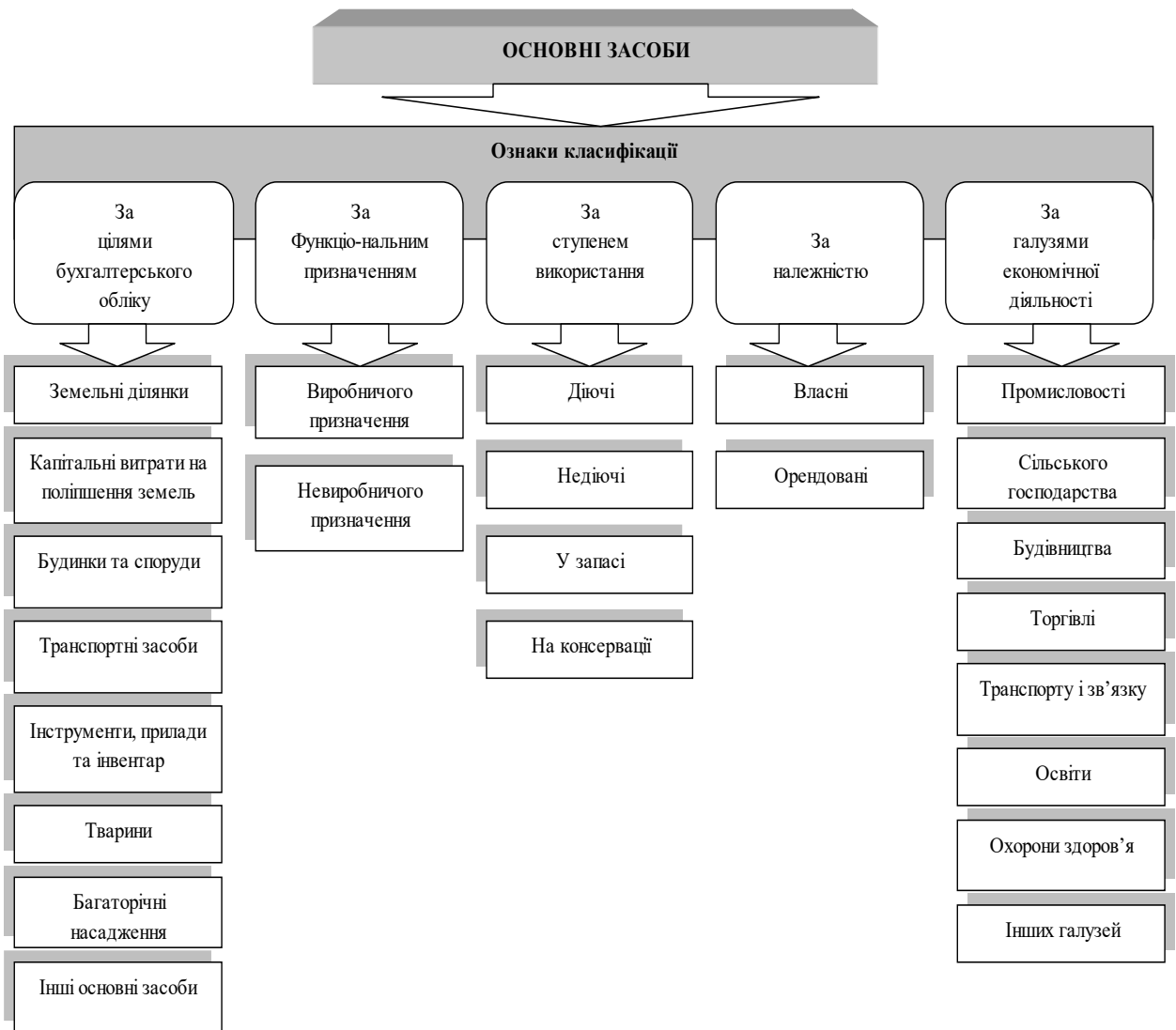


**Рис. 2.1. Схема організації обліку основних засобів**

Детальна класифікація основних засобів для цілей обліку, представлена на рисунку 2.2.

Варто зазначити що кожна, представлена на схемі група основних засобів в бухгалтерському обліку має ще більш деталізований поділ на окремі об'єкти обліку, які власне і підлягають оцінці та реєстрації на рахунках.

Для реєстрації надходження, наявності та руху основних засобів у бухгалтерському обліку передбачено рахунки: 10, 11, 13, 15 у кореспонденції з іншими рахунками, що передбачено Інструкцією 291.



**Рис. 2.2. Загальна схема класифікації основних засобів**

Фіксація операцій з надходження та вибуття основних засобів, а також підтвердження їх наявності у господарстві відбувається з використанням первинних та зведених документів, відповідно до форм, які затверджені Державним комітетом статистики України. Для наявності та руху основних засобів у фермерських господарствах передбачено документи наведені в додатку Б. Варто зазначити що за формою вони схожі на первинні документи, які використовуються в інших галузях, але мають спеціальне шифрування самої форми. Наприклад, «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» для промислових підприємств буде

мати ф. ОЗ-1, а для фермерського господарства ф. ОЗСГ-1, і так для всіх первинних документів.

Чинним законодавством, для узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів, передбачено перенесення інформації у Головну книгу та відповідні форми звітності. У фінансовій звітності, інформація про основні засоби розкрита в першому розділі активу балансу (р. 1010-1012), у другому та восьмому (амортизація) розділі Ф№5, у статистичній звітності.

Зауважимо що інформація розкрита у фінансовій та статистичній звітності, у темі дослідженні – відносно необоротних активів, є джерелом інформації для проведення аналізу щодо наявності, руху та ефективності використання об'єктів основних засобів суб'єктами господарювання.

Організація обліку нематеріальних активів передбачає такі ж організаційні процедури як і для основних засобів, однак з врахуванням їх особливості – відсутність матеріально-речової форми. Класифікація нематеріальних активів в розрізі груп представлена у додатку В. З наведеної класифікації, досліджуване господарство має у володінні права користування майном та власну торгову марку «МАСАР».

Для обліку нематеріальних активів призначено рахунки 12, 13 з відкриттям аналітичних рахунків другого та третього порядку в розрізі окремих об'єктів нематеріальних активів. Надходження, наявність та вибуття нематеріальних активів фіксується у відповідних формах первинних та зведених документів перелік та призначення яких наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

#### Основні первинні документи з обліку нематеріальних активів

Форма документу	Назва документу
НА-1	Акт введення об'єкта права інтелектуальної власності
НА-2	Інвентарна картка обліку нематеріальних активів
НА-3	Акт вибуття (ліквідації) об'єкта нематеріальних активів
НА-4	Інвентарний опис об'єктів нематеріальних активів
—	Розрахунок амортизації об'єктів нематеріальних активів

Для узагальнення інформації про нематеріальні активи використовується Головна книга. У звітності інформація про ці активи розкривається у першому розділі активу балансу (р. 1000-1002), у першому та восьмому (амортизація) розділі ф№5, у статистичні звітності.

Наступним об'єктом необоротних активів які є на досліджуваному фермерському господарстві є довгострокові біологічні активи. Даний актив є специфічним, який притаманний лише для підприємств сільськогосподарської галузі. Разом з тим, процеси щодо організації обліку до цього активу є загальноприйнятими.

Для відображенні інформації про надходження, наявність, рух довгострокових біологічних активів призначено рахунок 16. Операції з даними активами регламентуються окремим стандартом бухгалтерського обліку №32.

До первинних документів, в яких реєструють надходження та рух довгострокових біологічних активів належать більше двадцяти спеціалізованих первинних документів, перелік форм та їх назви представлені у додатку Д. Варто зауважити, що досліджуване фермерське господарство має на балансі лише довгострокові біологічні активи тваринництва, відповідно ним застосовуються ті документи, які оформляються для наявності та руху об'єктів тваринництва. По завершенні звітнього періоду, інформація про довгострокові біологічні активи з відповідних рахунків переноситься у Головну книгу та звітність. У звітності вона розкривається у формі №1 (р.1020) та у формі №5 – розділах чотирнадцять та п'ятнадцять.

Останньою групою необоротних активів, яка є на досліджуваному ФГ «Масарівські Липки» є незавершені капітальні інвестиції. За своїм економічним змістом це активи, які придбані підприємством, але ще не введені в експлуатацію. Для обліку таких специфічних активів відведено окремий рахунок 15. Первинні документи в яких відображаються капітальні інвестиції не мають окремих форм, до них власне можна віднести усі

вищезгадані форми первинних документів, які використовують для обліку наявності та руху основних засобів, нематеріальних активів, біологічних активів і т.д. у звітності інформація про незавершені капітальні інвестиції відображається окремим статтями, та у формі №1 це р.1005 та у формі №5 – розділ три.

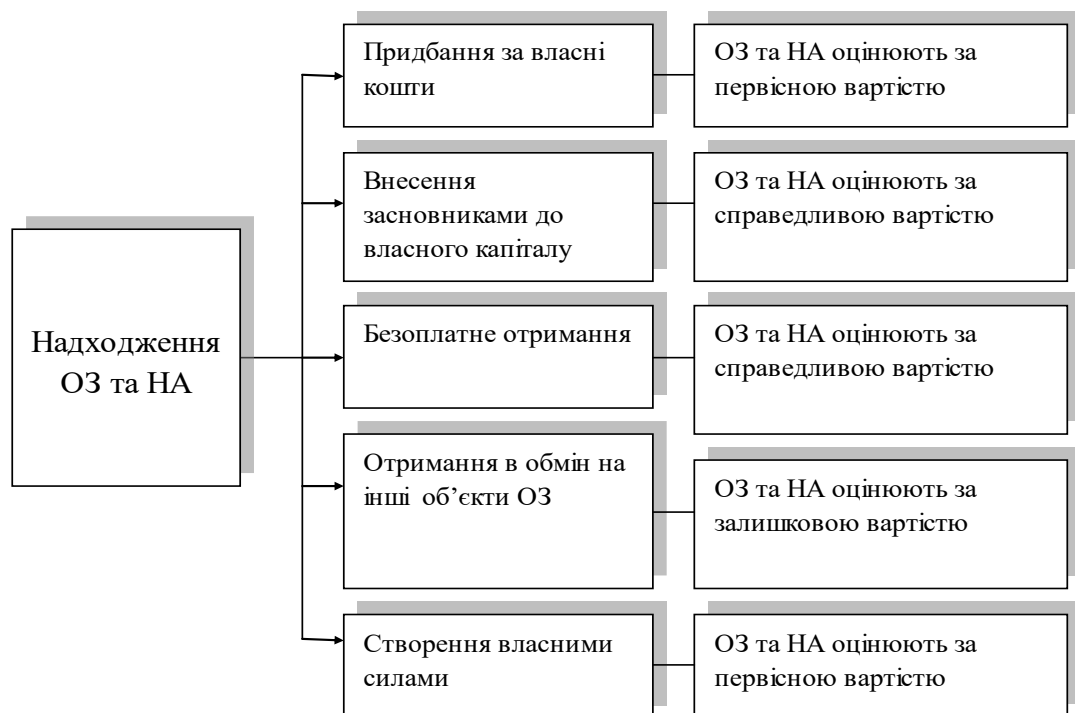
Важливою складовою організації обліку у господарстві є побудова якісної облікової політики, що передбачає вибір для облікової системи певних способів, методів та процедур, фіксації та відображення в обліку та звітності інформації, з числа передбачених нормативно-правовими документами, щодо яких передбачена альтернатива вибору.

Щодо необоротних активів, така альтернатива можлива у виборі: вартісного критерію основних засобів та нематеріальних активів; методів нарахування амортизації; процедури переоцінки активів; виборі критеріїв розмежування інвестиційної та операційної нерухомості. Ці альтернативи представлені у нормативно-правових документів, що регламентують ведення обліку та звітність суб'єктів господарювання [19].

Отже, якість організації облікових робіт на досліджуваному господарстві та вибір оптимальної облікової політики, визначають ефективність його роботи, величину результативних показників та реалізацію можливостей подальшого сталого розвитку

## 2.2. Облік наявності та руху основних засобів та нематеріальних активів

Кругообіг необоротних активів передбачає наступні етапи – надходження, перебування у власності чи користуванні у господарстві та вибуття. На цих етапах відбувається оцінювання об'єктів необоротних активів, з використанням встановлених методик, та наступне їх відображення в грошовому вимірі на рахунках бухгалтерського обліку та в облікових регістрах. Вважаємо, що процеси оцінки та обліку доцільно розглядати в розрізі об'єктів необоротних активів, які є на балансі досліджуваного ФГ «Масарівські Липки», з зазначенням притаманних особливостей, оскільки це дасть можливість зробити якісний аналіз ефективності використання необоротних активів, що є одним із завдань даної кваліфікаційної роботи. Оцінка основних засобів та нематеріальних активів, а також зарахування їх на баланс господарства проводиться в залежності від способу їх надходження. У П(С)БО 7 та П(С)БО 8 передбачено використання наступних видів оцінок (рис. 2.3).



**Рис. 2.3. Оцінка основних засобів при їх надходженні у господарство**

Як зазначалось у попередньому питанні, для обліку основних засобів призначений рахунок 10. Детальна його характеристика наведена у додатку Е. Цей рахунок є активним, тому, відповідно, по дебету відображається надходження основних засобів за всіма можливими напрямками, а по кредиту – їх вибуття. При цьому варто зазначити, що надходження основних засобів є для господарства капітальними інвестиціями. Тому, процес надходження основних засобів буде відображатися на рахунках бухгалтерського обліку спочатку як капітальні інвестиції (з використанням однойменного рахунка 15), а вже потім ведення їх в експлуатацію, як об'єктів основних засобів, і відповідний об'єкт буде списуватись з рахунка 15 на рахунок 10.

Для обліку нематеріальних активів призначено рахунок 12 з відповідними субрахунками, детальна характеристика яких наведена у додатку Ж. Типові операції з надходження основних засобів придбаних за власні кошти та їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

## Типові операції по обліку надходження основних засобів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
<i>Надходження придбаних за плату ОЗ</i>			
1	Отримано об'єкт ОЗ	152	631
2	Відображено податкові зобов'язання	641	631
3	Витрачено грошові кошти для розрахунку із постачальниками	631, 632	301, 311
4	Відображено витрати по доставці основних засобів	152	361, 685
5	Відображено податковий кредит у вартості транспортних послуг	641	631, 685
6	Оплачено витрати за транспортними послугами	631, 685	301, 311
7	Відображено витрати на установлення, монтаж основних засобів	152	20, 22, 65, 66
8	Відображено введення в експлуатацію об'єкта основних засобів	10	152
<i>Надходження ОЗ як внеску до зареєстрованого капіталу</i>			
1	Оголошено зареєстрований капітал	46	40
2	Отримано об'єкт основних засобів як внесок до статутного капіталу	152	46
3	Відображено витрати по перевезенню основних засобів	152	685
4	Відображено податковий кредит	641	685
5	Здійснено оплату транспортних послуг	685	311
6	Введення в експлуатацію основних засобів	10	152



<i>Надходження безоплатно отриманих ОЗ</i>			
1	Відображено безоплатно отримані основні засоби	152	424
2	Відображено витрати по доставці основних засобів	152	631, 685
3	Відображено податковий кредит у вартості транспортних послуг	641	631, 685
4	Оплачено вартість транспортних послуг	631, 685	311
5	Відображено витрати на наладку основних засобів	152	685
6	Відображено податковий кредит у вартості послуг по наладці	641	685
7	Оплачено послуги по наладці основних засобів	685	301, 311
8	Введення в експлуатацію безоплатно одержаних основних засобів	10	152
9	Нарахована амортизація	23, 94	13
10	Визнано дохід в розмірі нарахованої амортизації по безоплатно отриманих основних засобів	424	745

Як бачимо з таблиці, відображення на рахунках бухгалтерського обліку процесу надходження основних засобів має певну специфіку, в залежності від напрямів їх надходження. Так, наприклад, створення основного засобу власними силами відображається в обліку наступним чином: 1) Дт 152 – Кт 20, 65, 66...– відображено понесені витрати по створенню основних засобів; 2) Дт 10 – Кт 152 – введення в експлуатацію основних засобів. Якщо ж основні засоби надходять на господарство як внесок до статутного капіталу використовуються рахунки «Зареєстрований капітал» та «Неоплачений капітал».

Певні особливості має надходження основних засобів, які отримані в обмін на інші об'єкти активів. В даному випадку особливу увагу слід приділити визначенню характеристик об'єкта на який обмінюють основні засоби. Відповідно до П(С)БО основні засоби можуть обмінюватись на подібні об'єкти (в даному випадку основні засоби будуть зараховуватись на баланс за залишковою вартістю) та неподібні об'єкти (на баланс ОЗ зараховують за справедливою), що вимагає додаткових операцій та відповідно їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Ці особливості представлені у таблиці 2.3

Типові кореспонденції рахунків з надходження нематеріальних активів різними способами представлено у додатку 3.

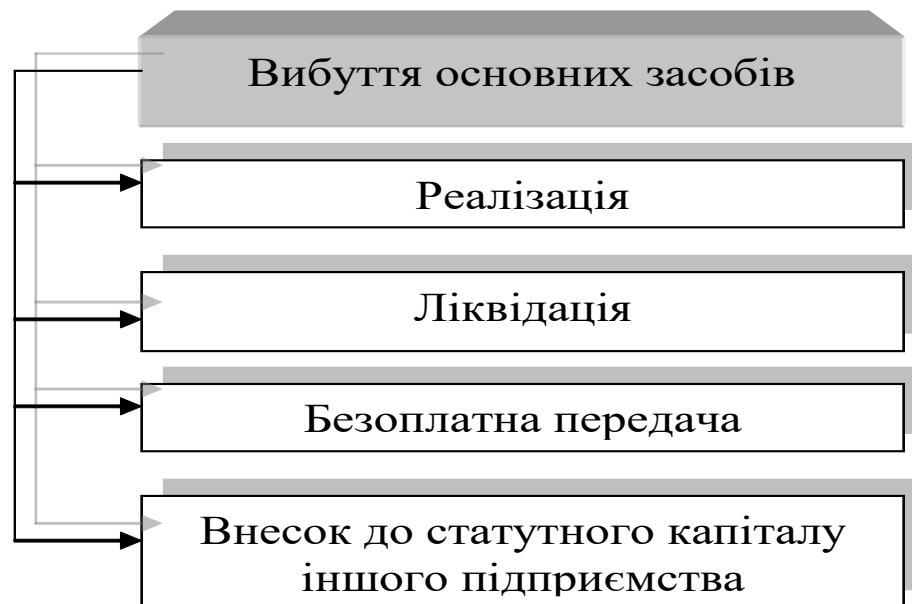
Типові бухгалтерські проведення з обліку поступлення основних засобів як обмін на подібні чи не подібні активи

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
<i>Облік обміну основних засобів на подібні об'єкти</i>			
1	Списано знос на зменшення первісної вартості об'єкта, що передається	13	10
2	Відображено передачу об'єкта по зменшенню вартості	377	10
3	Відображено виникнення податкового зобов'язання по переданому об'єкту	377	641
4	Отримано подібний об'єкт основних засобів	15	631
5	Виникнення податкового кредиту при отриманні подібного об'єкту	641	631
6	Здійснено взаємозаліки заборгованостей	631	377
<i>Облік обміну основних засобів на не подібні об'єкти</i>			
1	Відображено дохід від реалізації основного засобу	377	742
2	Відображено виникнення податкового зобов'язання	742	641
3	Відображено знос на зменшення первісної вартості	13	10
4	Відображено списання залишкової вартості на собівартість реалізації	972	10
5	Отримання об'єкта основних засобів	20, 22, 10, 28	631
6	Відображено податковий кредит від обміну об'єктів основних засобів	641	631
7	Проведено взаємозаліки заборгованостей	631	377
8	Отримано доплату за обміном неподібних об'єктів	301, 311	377

Наявність об'єктів основних засобів та нематеріальних активів у господарській діяльності, протягом усього періоду їх використання відображається на рахунках 10 та 11 відповідно, з використанням відповідних субрахунків в розрізі груп основних засобів.

Так само як надходження, різними є напрями вибуття основних засобів з підприємства (рис 2.4).

Специфічною особливістю процесу вибуття основних засобів та нематеріальних активів є те, що для відображення в обліку цього процесу необхідно користуватися не нормами П(С)БО 7 та П(С)БО 8, а окремим стандартом – П(С)БО 27, який регулює дане питання.



**Рис. 2.4 Способи вибуття основних засобів з підприємства**

Відповідно даного документу основні засоби та нематеріальні активи, що вибувають з господарства необхідно перевести в так звані «групи вибуття», які обліковуються на спеціальному субрахунку 286.

Дещо специфічною є процедури з ліквідації основних засобів. Операції з відображення даних процесів на рахунках бухгалтерського обліку представлено у таблиці 2.4

При безоплатній передачі об'єкта основних засобів іншому підприємству дохід дорівнює нулю, а залишкова вартість об'єкта основних засобів та витрати, пов'язані з такою передачею відображаються по дебету субрахунку 976 «Списання необоротних активів».

Відображення господарських операцій з вибуття нематеріальних активів на рахунках бухгалтерського обліку наведено в додатку І.

У процесі фінансово-господарської діяльності, під впливом багатьох зовнішніх чинників, нерідко виникають ситуації коли вартість об'єктів основних засобів, яка відображена в балансі є неактуальною (завищеною або заниженою) в на певний момент часу, або в окремих випадках. доволі сильно відрізняється від їх справедливої вартості.

## Типові бухгалтерські проведення з обліку вибуття основних засобів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
<i>Реалізація</i>			
1	Переведено об'єкт ОЗ до складу запасів на залишкову вартість	286	10
2	Переведено об'єкт ОЗ до складу запасів на суму зносу	131	10
3	Продано об'єкт ОЗ	30,31	712
4	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712	641
5	Списано доходи на фінансовий результат	712	791
6	Списано собівартість проданого об'єкта	943	286
7	Собівартість продажу віднесено на фінансові результати	791	943
<i>Ліквідація</i>			
1	Списано знос ліквідованих основних засобів	131	10
2	Відображено залишкову вартість ліквідованих основних засобів	976	10
3	Відображено витрати па зарплату працівникам, що ліквідовують основні засоби	976	66,65
4	Оприбутковано матеріали від ліквідації основних засобів	20	746
5	Відображено суму непрямих податків	976	641
6	Списано залишкову вартість основних засобів на фінансові результати	793	976
7	Списано доходи від ліквідації на фінансові результати	746	793

Залишати вартість активів неактуальною, відповідно до вимог нормативних документів, неприпустимо, оскільки це спотворює показники звітності, робить її недостовірною. У зв'язку з цим, виникає необхідність у зміні їх вартості, тобто переоцінці. Переоцінка може відбуватись як в сторону зменшення вартості – уцінка, так і в сторону збільшення вартості – дооцінка. Найбільший вплив процедура переоцінки має на показники Балансу. В окремих випадках – Звіту про фінансові результати. Метою переоцінки є доведення величини залишкової вартості об'єкта переоцінки до рівня його справедливої вартості. На рахунках бухгалтерського обліку процедури переоцінки відображаються наступним чином (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

## Типові бухгалтерські проведення з обліку переоцінки основних засобів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображення результатів дооцінки основних засобів	10	423
		423	131
2	Відображення результатів уцінки основних засобів	131	10
		975	10
3	Відображення результатів уцінки основних засобів раніше дооцінених	131	10
		423	10
		975	10
4	Відображення результатів дооцінених засобів раніше уцінених	10	746
		10	423
		423	131
5	Відображення суми перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок об'єкта основних засобів при його вибутті з підприємства	423	441

Переоцінка нематеріальних активів регламентується П(С)БО 8, відповідно до якого «підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок» [39]. У вимогах до переоцінки основних засобів та нематеріальних активів є певні відмінності, що представлені в таблиці 2.6

Таблиця 2.6

## Відмінності у вимогах до переоцінки основних засобів та нематеріальних активів

Показники	Переоцінка основних засобів	Переоцінка нематеріальних активів
Обов'язковість першої переоцінки	необов'язкова	необов'язкова
Наявність активного ринку відповідних активів	необов'язкова	обов'язкова
Перевищення порогу суттєвості	обов'язкове	необов'язкове
Дата наступної переоцінки	дата балансу	щорічна переоцінка
Здійснення переоцінки	суб'єктом оціночної діяльності	може здійснюватись підприємством самостійно

Важливою особливістю окремих об'єктів необоротних активів є їх тривале використання в процесі фінансово-господарської діяльності, та, як наслідок, їх зношення. Процес зміни вартості активів та наступне інвестування в їх відновлення передбачає нарахування амортизації на такі групи активів. Серед груп необоротних активів які є на досліджуваному підприємстві амортизації підлягають основні засоби та нематеріальні активи. Важливо відмітити той факт, що методика амортизації основних засобів на нематеріальних активів однакова.

Методи амортизації передбачені як у стандартах бухгалтерського обліку, так і в Податковому кодексі збігаються і включають наступні: прямолінійний, метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний, виробничий. Детальна характеристика даних методик представлена у додатку К. Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів наведено у додатку Л.

### 2.3. Особливості обліку довгострокових біологічних активів та незавершених капітальних інвестицій.

Довгострокові біологічні активи є специфічним видом матеріальних необоротних активів, наявність яких притаманна лише суб'єктам господарювання, що працюють в галузі сільського господарства. Відображення інформації про біологічні активи в системі бухгалтерського обліку, проводиться за тими ж загальноприйнятими методиками, що і для інших груп необоротних активів, з використанням специфічних документів та рахунків бухгалтерського обліку.

Методологічні вимоги до обліку біологічних активів розкриті в однойменному П(С)БО 32. Для відображення інформації про наявність та рух довгострокових біологічних активів призначено рахунок 16. На досліджуваному ФГ «Масарівські Липки» на балансі є лише довгострокові біологічні активи тваринництва – на обліку яких зосередимо нашу увагу.

В Плані рахунків для відображення надходження довгострокових біологічних активів за різними напрямками передбачено окремі субрахунки (рис. 2.5)

субрах. 163 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю»	призначеного для обліку наявності та руху довгострокових біологічних активів тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу
субрах. 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю»	на якому ведеться облік наявності та руху довгострокових біологічних активів тваринництва, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо, унаслідок чого їх оцінка здійснена відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» та 28 «Зменшення корисності активів».

**Рис.2.5 Рахунки для обліку довгострокових біологічних активів тваринництва**

Придбані та вирощені самостійно довгострокові біологічні активи оцінюються за первісною вартістю, яка відповідно включає усі витрати на їх придбання чи вирощування, Довгострокові біологічні активи, отримані як внесок то статутного капіталу та безоплатно отримані – зараховуються на баланс за справедливою вартістю. Господарські операції з надходження довгострокових біологічних активів та зі зміни їх вартості представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

## Облік надходження довгострокових біологічних активів

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
<b>Одержано від постачальника довгострокові біологічні активи:</b>			
	а) вартість активу без ПДВ	155	63
	б) на суму податкового кредиту з ПДВ	64	63
	Оприбутковано придбаний довгостроковий актив	16	15
	Отримано від учасника довгостроковий біологічний актив як внесок до статутного капіталу	16	46
	Отримано актив безоплатно	16	424
	Витрати за безоплатно отриманим активом	15	23, 65, 66
	Зараховано витрати до первісної вартості безоплатно отриманого активу	16	155
<b>Переведено поточні біологічні активи до складу довгострокових біологічних активів:</b>			
	а) списано поточні біологічні активи	155	21
	б) оприбутковано довгострокові біологічні активи	16	155
	Відображено витрати з біологічних перетворень незрілих біологічних активів	155	13, 23, 27, 65, 66, 91
	Оприбутковано незрілі біологічні активи в сумі витрат, пов'язаних з їх біологічними перетвореннями	16	15
<b>Переведено довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю до групи біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю:</b>			
	а) на суму зносу	134	162, 164
	б) на залишкову вартість	161, 163	162, 164
<b>Відображено переоцінку переведених довгострокових біологічних активів:</b>			
	а) збільшення вартості	161, 163	710
	б) зменшення вартості	940	161, 163

Вибуття довгострокових біологічних активів відбувається шляхом їх реалізації покупцям та замовникам, переведення з групи в групу або у випадку їх ліквідації (падежу, загибелі у результаті форс мажорних обставин). Господарські операції з вибуття довгострокових біологічних



активів та їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку представлено у таблиці 2.8

Таблиця 2.8

## Облік вибуття довгострокових біологічних активів

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
<b>Реалізовано довгострокові біологічні активи:</b>			
<b>Перекласифікація довгострокових біологічних активів в утримуванні для продажу:</b>			
	включено довгострокові біологічні активи до групи вибуття, оцінені за справедливою вартістю	286	16
	сума зносу	134	16
	перевищення залишкової вартості об'єкта над його справедливою вартістю	946, 949	16
	справедлива вартість	286	16
<b>Реалізовано довгострокові біологічні активи з групи вибуття:</b>			
	а) списано балансову вартість об'єкта	943	286
	б) відображено дохід від реалізації об'єкта	36	712
	в) нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712	641
	г) отримано оплату від покупця	311	36
<b>Ліквідовано довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю:</b>			
	а) списано знос	134	16
	б) списано залишкову вартість	976	16

Надходження довгострокових біологічних активів відбувається за тими ж напрямками, що і для інших видів оборотних активів і розпочинається з відображення капіталізації витрат на рахунку 15. Відповідно до методичних роз'яснень Міністерства фінансів «витрати з будівництва (виготовлення), придбання і поліпшення об'єктів основних засобів з початку і до закінчення зазначених робіт та введення об'єктів в експлуатацію визнаються незавершеними капітальними інвестиціями. Капітальні інвестиції обліковуються у складі незавершеного будівництва до введення об'єктів основних засобів в експлуатацію. Таким чином, незавершені капітальні інвестиції не є об'єктами основних засобів, обліковуються в окремій групі, а також їх вартість не підлягає переоцінці та амортизації» [34].

## 2.4. Аудит наявності, руху та ефективності використання необоротних активів

Необоротні активи є ваговою складовою майна господарства, тому їх наявність та рух повинні підлягати постійному контролю. Оскільки досліджуване господарство є приватної форми власності, то для контролю фінансово-господарської діяльності застосовують незалежний контроль – аудит. З цією метою, на умовах укладених договорів залучаються експерт-аудитори. Відповідно до законодавчих вимог, аудит необоротних активів проводиться в певній послідовності, що представлено на рисунку 2.6.



**Рис. 2.6. Схема проведення аудиту необоротних активів**

Проведення зазначених на схемі операцій з аудиту необоротних активів передбачає використання спеціально затверджених методик, для

перевірки відповідного явища, процесу чи процедури. Дані методики є загальноприйнятими та використовуються в методиці економічного контролю в цілому. Вони представлені у таблиці 2.9

Таблиця 2.9

## Методи проведення контролю за наявністю та рухом необоротних активів

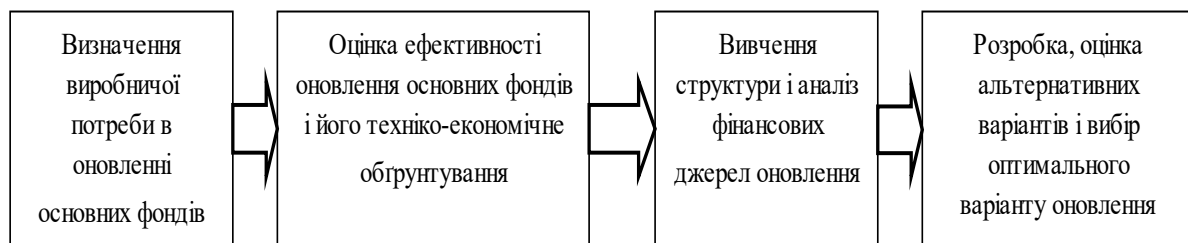
№ з/п	Назва методу	Опис суті методу
1.	Фактична перевірка	Перевірка кількісного і якісного стану об'єктів основних засобів, який встановлюється шляхом обстеження, огляду, обчислення, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного стану основних засобів.
2.	Документальна перевірка	Перевірка документів і записів, яка може бути формальною, арифметичною та по суті. Формальна перевірка - полягає у візуальній перевірці правильності записів усіх реквізитів, у виявленні безпідставних виправлень, підчисток, дописувань у тексті і цифрах, у перевірці достовірності підписів посадових і матеріально відповідальних осіб. Арифметична перевірка документів - полягає в перевірці правильності розрахунків у документах, облікових регістрах і звітних формах. Перевірка документів по суті дозволяє встановити законність і доцільність господарських операцій з основними засобами, правильність відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку та включення до статей затрат та доходів.
3.	Підтвердження	Полягає в одержанні письмової відповіді від клієнта або третіх осіб з метою підтвердження точності інформації.
4.	Спостереження	Дає можливість одержати загальну характеристику можливостей клієнта на підставі візуального огляду основних засобів.

5.	Обстеження	Проведення особистого ознайомлення з предметом дослідження (наприклад, обстеження місць зберігання основних засобів тощо)
6.	Опитування	Одержання письмової або усної інформації від клієнта або про клієнта.
7.	Перевірка механічної точності	Полягає у перевірці підрахунків і передачі інформації.
8.	Аналітичні тести	Методи порівняння як в абсолютних одиницях, так і відносних (індекси, коефіцієнти, відсотки)
9.	Сканування	Безперервний, по елементний перегляд інформації (наприклад, перегляд первинних документів по наявності, руху та зносу основних засобів).
10.	Спеціальна перевірка	Здійснюється із залученням спеціалістів з вузькою спеціалізацією (спеціаліст з шляхового будівництва, технологи тощо). Використовується для виявлення різного роду відхилень від норм та з метою доказів фактів порушень та відхилень.
11.	Зустрічна перевірка	При зустрічних перевірках відображення господарських операцій, що здійснюються між клієнтом і третіми особами, перевіряється в останніх та порівнюється з даними клієнта. Аудитору слід пам'ятати, що проведення зустрічної перевірки у третьої особи повинно бути санкціоновано клієнтом. Зустрічна перевірка застосовується також при вивченні одних і тих же показників у різних первинних документах клієнта, наприклад.

За результатами проведеної перевірки аудитор надає директору господарства звітний документ – аудиторський висновок, який містить не лише виявлені недоліки, а у пропозиції щодо їх усунення чи виправлення.

Варто зауважити, що окрім аудиту наявності та руху необоротних активів, може також проводитись аудит ефективності використання необоротних активів. Даний аудит проводиться з використанням

напрацьованих методик аналізу, які дають змогу дослідити та оцінити оптимальні склад та структуру необоротних активів, визначити співвідношення їх активної та пасивної частини, а також проаналізувати ефективність використання необоротних активів господарства. На основі результатів такого аудиту фермерське господарство зможе побудувати ефективну стратегію управління необоротними активами. Етапи побудови такої стратегії представлено на рисунку 2.7 варто зазначити, що як правило аудит ефективності використання необоротних активів проводить служба внутрішнього аудиту.



**Рис. 2.7 Основні етапи формування стратегії оновлення необоротних активів**

Отже, проведення аудиту є важливою та невід’ємною частиною фінансово-господарської діяльності суб’єктів господарювання. За результатами проведеної перевірки, управлінський апарат господарства має обґрунтовані підстави для прийняття рішень щодо управління необоротними активами та напрямів ефективного розвитку господарства в цілому.

## Висновки до розділу 2

Дослідження організаційно-методичних процедур обліку необоротних активів дозволяє зробити наступні висновки.

Передумовою побудови обліку необоротних активів є застосування напрацьованих та законодавчо закріплених організаційних процедур, що враховують як особливості діяльності досліджуваного господарства, так і самих об'єктів необоротних активів. Процес організації обліку необоротних активів включає три взаємопов'язані етапи: первинний, поточний, підсумковий.

Незважаючи на певні відмінності об'єктів необоротних активів, організаційні облікові процедури для них застосовуються однакові, а саме: на первинному етапі - віднесення до певної класифікаційної групи, визначення способу надходження на господарство та визначення його вартості, фіксація об'єкта у відповідній формі первинного документа; на поточному етапі - групування та реєстрація на рахунках та в облікових регістрах; на підсумковому етапі – узагальнення та розкриття інформації у звітності.

Для обліку необоротних активів передбачено рахунки 10, 11, 12, 13, 15, 16 та відповідні субрахунки до них. Визнання та оцінка необоротних активів, залежно від способу їх надходження чи вибуття, регламентується відповідними стандартами, а саме: П(С)БО 1, 7, 8, 12, 32. особливості відображення операцій з необоротними активами на рахунках бухгалтерського обліку зумовлені, насамперед, способами їх надходження та вибуття і, в окремих випадках, специфічними особливостями самого активу.

Важливою складовою організації обліку у господарстві є побудова якісної облікової політики, що передбачає вибір для облікової системи певних способів, методів та процедур, фіксації та відображення в обліку та

звітності інформації, з числа передбачених нормативно-правовими документами, щодо яких передбачена альтернатива вибору.

В цілому, якість організації облікових робіт на досліджуваному господарстві та вибір оптимальної облікової політики, визначають ефективність його роботи, величину результативних показників та реалізацію можливостей подальшого сталого розвитку.

Важливою складовою діяльності та розвитку досліджуваного господарства є процедури контролю, зокрема за станом та ефективністю використання необоротних активів. Дієвим видом такого контролю є проведення незалежної аудиторської перевірки. Аудит необоротних активів проводиться у відповідності до напрацьованих методик, що дає можливість не лише виявити певні порушення чи недоліки в реалізації облікового процесу, а й отримати висококваліфіковані рекомендації щодо їх усунення та недопущення у майбутньому. Проведення аудиту фінансово-господарської діяльності позитивно впливає на ділову репутацію досліджуваного господарства та на перспективи його подальшого розвитку.

**РОЗДІЛ 3**  
**АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ**  
**НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ФГ «МАСАРІВСЬКІ ЛИПКИ»**

**3.1. Аналіз динаміки та структури необоротних активів**

Ефективність роботи господарства великою мірою залежить від стану основних виробничих фондів, які використовуються у господарській діяльності. Для оцінки ефективності роботи основних засобів спершу необхідно дослідити їх стан, склад та структуру, співвідношення між активною та пасивною частиною основних засобів. З цією метою, доцільно застосовувати прийоми горизонтального, вертикального та трендового аналізу. Джерелом інформації для проведення даних аналітичних досліджень є ф. №1 Баланс (Додаток Н). Для дослідження стану необоротних активів досліджуваного господарства, побудуємо аналітичну таблицю 3.1.

Таблиця. 3.1.

Аналітичний баланс ФГ «Масарівські Липки» за 2017-2019 роки

Стаття балансу	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Абсолютне відхилення
<b>2018 рік</b>			
<b>1. Необоротні активи</b>			
Нематеріальні активи	3	1	- 2
Незавершені капітальні інвестиції	9227	11240	+ 2013
Основні засоби	53983	61274	+ 7291
Довгострокові біологічні активи	110	168	+ 58
<b>Усього за розділом I</b>	<b>63323</b>	<b>72683</b>	<b>+ 9360</b>
<b>2019 рік</b>			
<b>1. Необоротні активи</b>			
Нематеріальні активи	1	-	- 1
Незавершені капітальні інвестиції	11240	42043	+ 30803
Основні засоби	61274	75472	+ 14198
Довгострокові біологічні активи	168	169	+ 1
<b>Усього за розділом I</b>	<b>72683</b>	<b>117684</b>	<b>+ 45001</b>



Отже, динаміка необоротних активів за досліджуваний період показує доволі позитивну тенденцію щодо збільшення необоротних активів, в цілому їх обсяги на господарстві зросли майже у два рази. Суттєво зросла кількість основних засобів (майже у чотири рази), довгострокових біологічних активів. Динаміка щодо збільшення незавершених капітальних інвестицій, свідчить до досліджуване фермерське господарство активно інвестує у свій розвиток про що свідчить той факт, що левова частка капітальних інвестицій направлена на купівлю саме активної частини основних засобів, що сприятиме розширенню виробничих потужностей та збільшенню обсягів реалізованої продукції. Сума капітальних інвестицій за досліджуваний період зросла на 300 %.

Оцінка необоротних активів на досліджуваному господарстві повинна обов'язково включати аналіз структури необоротних активів. На нашу думку, такий аналіз доцільно провести за такими напрямками – аналіз співвідношення активних та пасивних необоротних активів та аналіз структури в розрізі оцінки частини кожного виду необоротних активів, що представлені в балансі фермерського господарства.

Дослідження співвідношення активної та пасивної частини оборотних фондів дає можливість господарству прийняти ефективні управлінські рішення в процесі оновлення необоротних фондів. Зростання обсягів виробництва напряму залежить від питомої ваги активної частини основних фондів. Господарству не байдуже, в яку групу основних виробничих засобів укладати кошти. Передовсім воно зацікавлене нарощувати питому вагу машин та устаткування, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. Разом з тим, для розширення виробництва також необхідні виробничі будівлі, склади і т.д. Тому, метою такого аналізу є визначення оптимального співвідношення у структурі необоротних активів, щоб забезпечувати максимальну ефективність виробництва. Для оцінки активної та пасивної частини основних засобів, а також вивчення структури необоротних активів загалом побудуємо відповідно таблицю 3.2 та таблицю

3.3. Джерелом інформації для побудови даних таблиць є «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції» ф. №2-ОЗ ІНВ (річна).

Таблиця 3.2.

Аналіз співвідношення середньорічної вартості необоротних активів  
на ФГ «Масарівські Липки» за 2017-2019 роки

Основні засоби	Наявність на початок року		Надійшло за рік		Вибуло за рік		Наявність на кінець року	
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %
2018 рік								
Активні необоротні активи	37856	72	3567	32	1854	66	39569	65
Пасивні необоротні активи	15387	28	7465	68	978	34	21874	35
Разом	53243	100	11032	100	2832	100	61443	100
2019 рік								
Активні необоротні активи	39569	65	15641	55	13164	91	42046	56
Пасивні необоротні активи	21874	35	13089	45	1369	9	33594	44
Разом	61443	100	28730	100	14533	100	75640	100

Отже, аналіз співвідношення активної та пасивної частини необоротних активів показує наступне: домінуюча частка припадає на активну їх частину, однак за досліджуваний період співвідношення змінюється. Відсоток активної частини необоротних активів знизився на 16 пунктів. Разом з тим, дана тенденція не є негативним фактом – фермерське господарство нарощує обсяги виробництва не шляхом збільшення виробничого обладнання, а завдяки впровадженню новітніх технологій. Більші обсяги готової продукції потребують розширення приміщень

виробничого та невиробничого призначення. Це пояснює збільшення відсотка пасивної частини необоротних активів у їх структурі.

Склад необоротних активів в розрізі окремих груп представлено в наступній таблиці.

Таблиця 3.3.

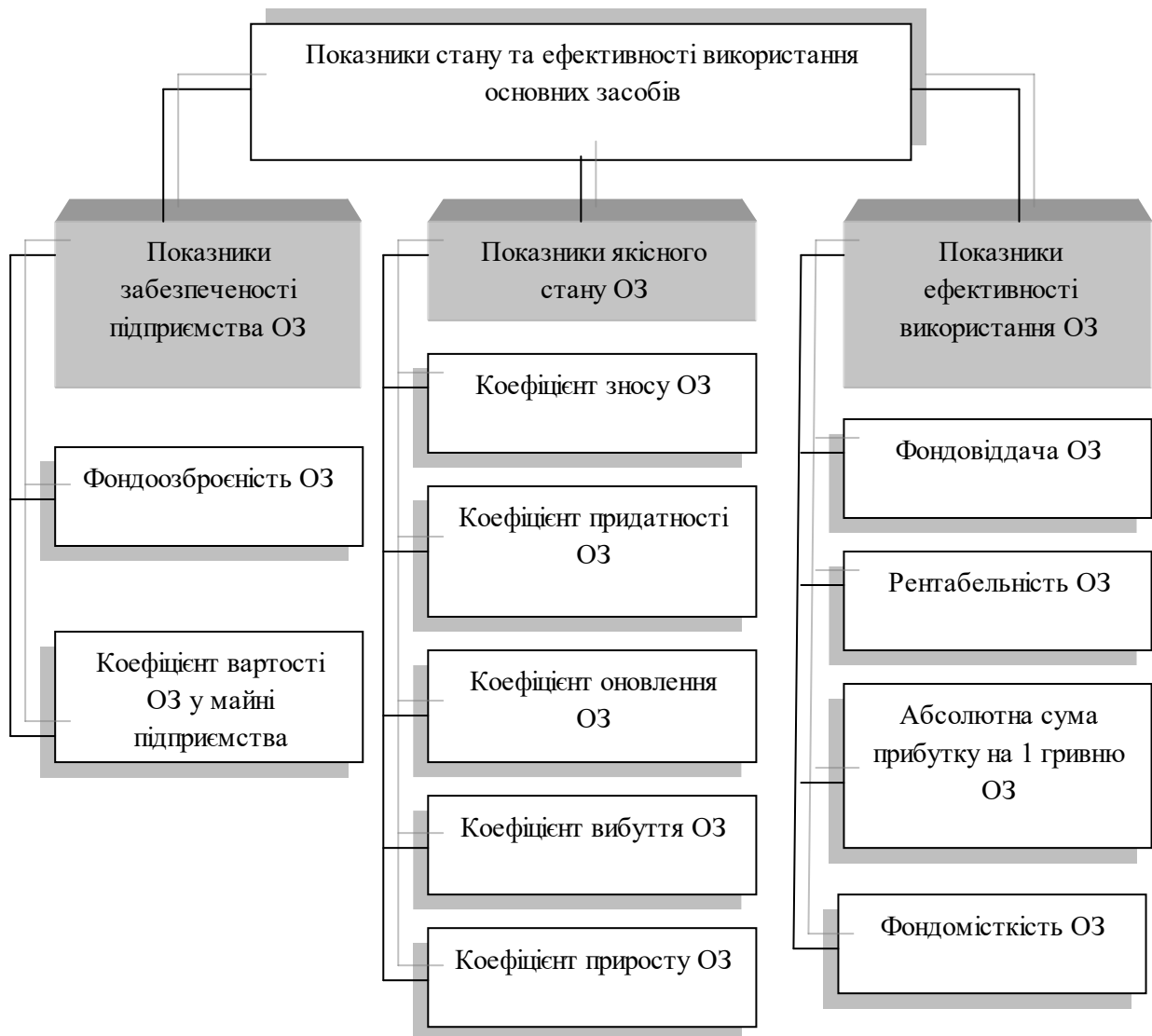
Аналіз зміни складу необоротних активів на ФГ «Масарівські Липки»  
за 2017-2019 роки

№ з/п	Найменування показника	Наявність на початок року		Наявність на кінець року		Відхилення	
		тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %
2018 рік							
1.	Будинки, споруди та передавальні пристрої	15425	28,6	21874	41,6	+ 6449	+13
2.	Машини та обладнання	28125	53	28125	40	—	- 7
3.	Транспортні засоби	9453	18	11194	18	+ 1741	—
4.	Інструменти, прилади, інвентар	75	0,1	82	0,1	+ 7	—
5.	Інші необоротні активи	165	0,3	168	0,3	+ 3	—
	Разом	53243	100	61443	100	+8200	-
2019 рік							
1.	Будинки, споруди та передавальні пристрої	21874	41,6	33584	44,7	+ 11710	+ 3,1
2.	Машини та обладнання	28125	40	33128	44	+ 5003	+ 4
3.	Транспортні засоби	11194	18	8660	11	- 2534	- 7
4.	Інструменти, прилади, інвентар	82	0,1	89	0,1	+ 6	—
5.	Інші необоротні активи	168	0,3	169	0,2	+ 1	- 0,1
	Разом	61443	100	75640	100	+ 14197	-

Отже, дослідження структури необоротних активів в розрізі однорідних груп, показує, що найбільшу частину основних засобів складають машини та обладнання і будинки і споруди, однак їх величина кожного року змінюється. Так, на 2017 рік найбільшу частину у структурі необоротних активів займали машини та обладнання, але за два роки їх частка знизилась з 53 % до 44 %. В той же період збільшилась частина будинків та споруд – з 28,6 % до 44,7 %. За досліджуваний період трохи знизилась частка транспортних засобів (з 18 % у 2017 році до 11% у 2019 році). Частки інших складові необоротних активів практично не змінилися, хоча при цьому змінилась їх абсолютна величина. З усіх груп необоротних активів, лише залишкова вартість транспортних засобів знизилась на 2534 тис. грн., за усіма іншими групами необоротних активів залишкова вартість зросла, це ще одне свідчення того, що підприємство активно інвестує кошти в розвиток матеріально-технічної бази. В цілому, вартість необоротних активів з 2017 по 2019 роки суттєво збільшилась (на 22397 тис. грн.), що є позитивною тенденцією в роботі досліджуваного фермерського господарства та свідчить про ефективність обраної стратегії.

### 3.2. Оцінка ефективності використання необоротних активів

Аналіз дефективності використання необоротних активів у нашому дослідженні будемо проводити, шляхом визначення та оцінки показників ефективності за основними засобами, оскільки саме ця група активів бере безпосередню участь у виготовленні та реалізації готової продукції, яка виробляється на досліджуваному фермерському господарстві. Для цього будемо використовувати запропонованій в науковій літературі та широко використовувані показники ефективності використання основних засобів що представлені на рис. 3.1.



**Рис. 3.1 Показники стану та ефективності використання основних засобів**

Методика розрахунку даних показників наведена у додатку М. забезпеченість підприємства основними фондами визначається за допомогою двох показників – фондоозброєність та вартість основних засобів у загальній вартості майна господарства.

Величина показника фондоозброєності основних засобів на досліджуваному господарстві має наступні значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{O}\hat{I} = \frac{90062}{178} = 505,9 \quad \text{грн./чол.};$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{O}\hat{I} = \frac{108993}{178} = 612,3 \quad \text{грн./чол.};$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{O}\hat{I} = \frac{137722}{196} = 702,6 \quad \text{грн./чол.};$$

Величина вартості основних засобів у загальному майні господарства визначається за допомогою однойменного коефіцієнта. Коефіцієнт вартості ОЗ у майні господарства становив:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{\hat{A}\hat{I}\hat{A}\hat{O}} = \frac{90062 - 36079}{141574} = 0,381$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{\hat{A}\hat{I}\hat{A}\hat{O}} = \frac{108993 - 47719}{156753} = 0,390$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{\hat{A}\hat{I}\hat{A}\hat{O}} = \frac{137722 - 62250}{214982} = 0,351$$

Значення даної групи показників свідчить про те, що господарство активно вкладає кошти в збільшення кількості основних засобів. Незважаючи на те що вартість основних засобів у майні господарства дещо знизилась, фондоозброєність праці має стійку тенденцію до збільшення протягом усього досліджуваного періоду. Навіть при збільшенні чисельності працівників, даний коефіцієнт за 2019 рік суттєво зріс.

До показників якісного стану основних засобів відносяться коефіцієнти зносу, придатності, оновлення, вибуття і приросту. Їх величину з 2017 по 2019 рік, визначимо у наступних розрахунках.

На ФГ «Масарівські Липки» коефіцієнт зносу основних засобів має такі значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{\zeta} = \frac{36079}{90062} = 0,40$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{\zeta} = \frac{47719}{108993} = 0,44$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{\zeta} = \frac{62250}{137722} = 0,45$$

Коефіцієнт придатності основних засобів на ФГ «Масарівські Липки» має такі значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{\gamma} = \frac{90062 - 36079}{90062} = 0,6$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{\gamma} = \frac{108993 - 47719}{108993} = 0,56$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{\gamma} = \frac{137722 - 62250}{137722} = 0,45$$

Коефіцієнт оновлення основних засобів на досліджуваному фермерському господарстві має такі значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{\delta} = \frac{2890}{53243} = 0,05$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{\delta} = \frac{3567}{61443} = 0,1$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{\delta} = \frac{15641}{75640} = 0,2$$

Коефіцієнт вибуття основних засобів на ФГ «Масарівські Липки» становив:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{\alpha} = \frac{1036}{53016} = 0,02$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{\alpha} = \frac{1854}{53243} = 0,03$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{\hat{A}} = \frac{13164}{61443} = 0,2$$

Згідно форм статистичної звітності, на ФГ «Масарівські Липки» основні засоби вибули в результаті їх продажу, натомість господарство купляє нові машини та устаткування, таким чином оновлюючи технічний склад основних засобів.

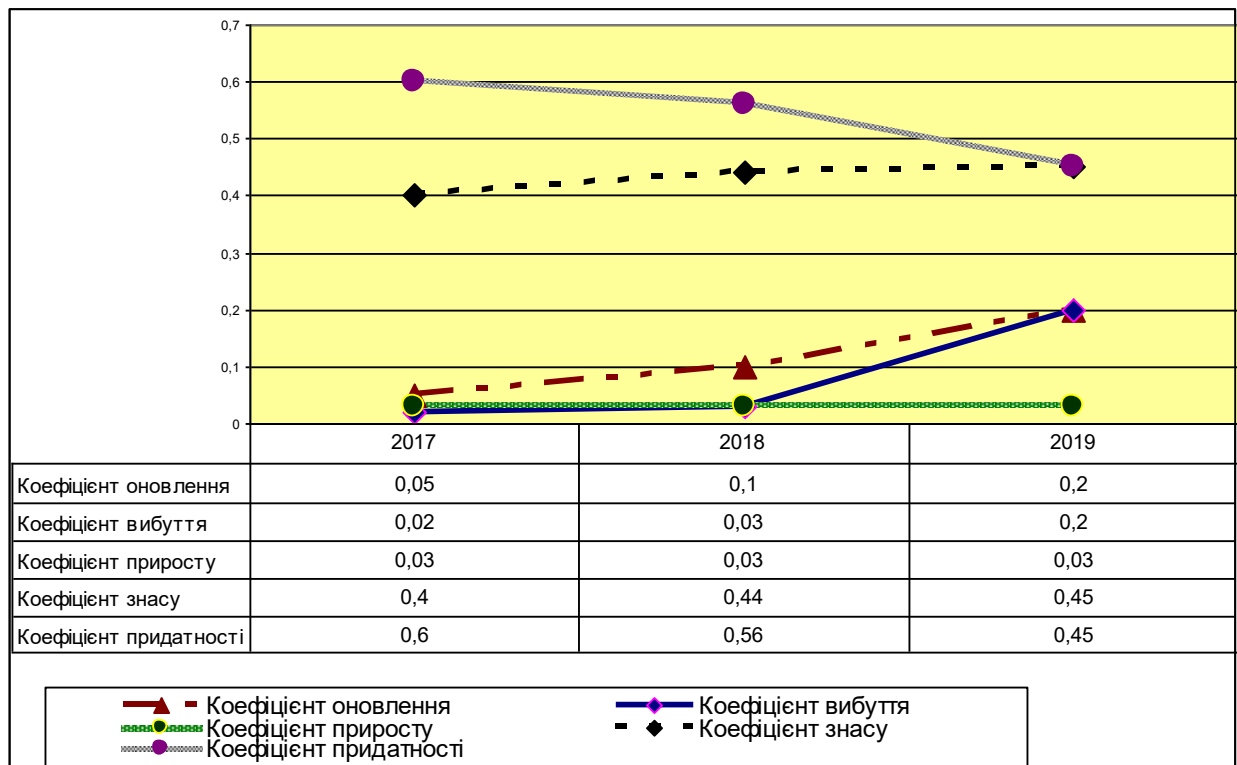
Коефіцієнт приросту основних засобів на ФГ «Масарівські Липки» становив:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{E}_{i\partial} = \frac{2890 - 1036}{53243} = 0,03$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{E}_{i\partial} = \frac{3567 - 1854}{61443} = 0,03$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{E}_{i\partial} = \frac{15641 - 13164}{75640} = 0,03$$

Для оцінки даної групи показників, представимо їх динаміку на графіку (рис. 3.2).



**Рис. 3.2.** Динаміка показників якісного стану основних засобів досліджуваного господарства



Отже, значення показників якісного стану свідчать про те, що фермерське господарство дуже добре дбає не лише про наявність достатнього обсягу виробничих та невиробничих основних фондів, а й про їх оновлення. Як бачимо знос основних засобів збільшується та знижується їх придатність до ефективного використання. Однак господарство вживає необхідних заходів для підтримання виробничих потужностей та постійно їх оновлює. Про це свідчать як позитивна динаміка коефіцієнта оновлення, стабільні значення коефіцієнту приросту, так і величина капітальних інвестиції, яка постійно зростає. Такий стан виробничих фондів дає можливість нарощувати обсяги виробництва, підвищувати якість готової продукції та конкурентних позицій на ринку сільгоспвиробників.

Крім вищезазначених, існує група показників ефективності використання основних виробничих засобів, до якої належать показники фондомісткості, фондівіддачі та рентабельності.

Фондомісткість основних засобів на досліджуваному фермерському господарстві має наступні значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{O}I = \frac{90062}{95995} = 0,93$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{O}I = \frac{108993}{113784} = 0,95$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{O}I = \frac{137722}{154379} = 0,90$$

Показник фондівіддачі є оберненим до показника фондомісткості і на досліджуваному фермерському господарстві має наступні значення:

$$\text{у 2017 році} \quad \hat{O}A = \frac{95995}{90062} = 1,06$$

$$\text{у 2018 році} \quad \hat{O}A = \frac{113784}{108993} = 1,06$$

$$\text{у 2019 році} \quad \hat{O}A = \frac{154379}{137722} = 1,12$$

Рівень використання основних засобів у виробничо-господарській діяльності визначається за допомогою показника рентабельності, що на досліджуваному фермерському господарстві становив:

$$\text{у 2017 році} \quad \mathit{DO} = \frac{27123}{53983} \times 100\% = 50,2$$

$$\text{у 2018 році} \quad \mathit{DO} = \frac{5842}{61274} \times 100\% = 9,5$$

$$\text{у 2019 році} \quad \mathit{DO} = \frac{25910}{75472} \times 100\% = 34,3$$

Отже, ефективність використання основних засобів є високою, про що свідчать значення показників та їх тенденція. Зниження фондомісткості відбувається завдяки провадженню новітніх технологічних процесів у виробництво. Фондовіддача ж навпаки зростає протягом досліджуваних років, завдяки оновленню технічного складу виробничих процесів. Досліджуване фермерське господарство є прибуткове, а його діяльність має доволі високі значення рентабельності, що дасть змогу продовжувати інвестиції у подальше розширення діяльності та нарощення виробничих потужностей.

### Висновки до розділу 3

Аналіз складу та ефективності використання необоротних активів ФГ «Масарівські Липки» дозволяє зробити наступні висновки.

Співвідношення активної та пасивної частини необоротних активів є оптимальним та змінюється практично щороку, що свідчить про прийняття ефективних управлінських рішень в даному напрямку. Фермерське господарство нарощує обсяги виробництва не шляхом збільшення виробничого обладнання, а завдяки його технічному оновленню. Більші обсяги готової продукції потребують розширення приміщень виробничого та невиробничого призначення. Це пояснює збільшення відсотка пасивної частини необоротних активів у їх структурі.

Оцінка структури необоротних активів в розрізі однорідних груп, показує, що найбільшу частину основних засобів складають машини та обладнання і будинки і споруди, однак їх величина кожного року змінюється. Так, на 2017 рік найбільшу частину у структурі необоротних активів займали машини та обладнання, але за два роки їх частка знизилась з 53 % до 44 %. В той же період збільшилась частина будинків та споруд – з 28,6 % до 44,7 %. За досліджуваний період трохи знизилась частка транспортних засобів (з 18 % у 2017 році до 11% у 2019 році). Частки інших складові необоротних активів практично не змінились, хоча при цьому змінилась їх абсолютна величина. З усіх груп необоротних активів, лише залишкова вартість транспортних засобів знизилась на 2534 тис. грн., за усіма іншими групами необоротних активів залишкова вартість зросла, це ще одне свідчення того, що підприємство активно інвестує кошти в розвиток матеріально-технічної бази. В цілому, вартість необоротних активів з 2017 по 2019 роки суттєво збільшилась (на 22397 тис. грн.), що є позитивною тенденцією в роботі досліджуваного фермерського господарства та свідчить про ефективність обраної стратегії.

Аналіз показників якісного стану дозволяє зробити висновок, що фермерське господарство дуже добре дбає не лише про наявність достатнього обсягу виробничих та невиробничих основних фондів, а й про їх оновлення. Як бачимо знос основних засобів збільшується та знижується їх придатність до ефективного використання. Однак господарство вживає необхідних заходів для підтримання виробничих потужностей та постійно їх оновлює. Про це свідчать як позитивна динаміка коефіцієнта оновлення, стабільні значення коефіцієнту приросту, так і величина капітальних інвестицій, яка постійно зростає.

Ефективність використання основних засобів є високою, про що свідчать значення відповідних показників та їх тенденція. Зниження фондомісткості відбувається завдяки провадженню новітніх технологічних процесів у виробництво. Фондовіддача ж навпаки зростає протягом досліджуваних років, завдяки оновленню технічного складу виробничих процесів. Досліджуване фермерське господарство є прибуткове, а його діяльність має доволі високі значення рентабельності, що дасть змогу продовжувати інвестиції у подальше розширення діяльності та нарощення виробничих потужностей.

## РОЗДІЛ 4

### ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

#### 4.1. Оцінка стану охорони праці на ФГ «Масарівські Липки»

Відповідно до діючих вітчизняних законодавчих та нормативно-правових актів кожен суб'єкт господарювання (роботодавець) зобов'язаний в установленому порядку дотримуватись вимог щодо створення належних умов праці для найманих працівників та дотримуватись чинного порядку охорони праці на підприємстві.

Норми, щодо забезпечення належних умов праці та охорони праці визначені в Положенні про розробку інструкцій з охорони праці (ДНАОП 0.00-4.15-98), затвердженому Наказом Мінпраці № 9 від 29.01.1998 року (зі змінами та доповненнями).

За дотриманням вимог щодо охорони праці слідкує служба з охорони праці, а на малих підприємствах особа на яку покладено такі обов'язки згідно з її посадовою інструкцією (на мікропідприємствах як правило це безпосередньо фізична особа підприємець, який має найманих працівників).

На досліджуваному ФГ «Масарівські Липки» створена спеціальна служба з питань охорони праці, та виконує обов'язки, пов'язані з контролем з охорони праці.

Служба з охорони праці, або особа, на яку покладено такі обов'язки виконує наступні функції:

- формує нормативні акти по підприємству, які стосуються охорони праці;
- проводить інструктажі з техніки безпеки;
- стежить за дотриманням працівниками вимог нормативно-правових актів, що регламентують питання охорони праці;
- веде відповідну документацію та здає звітність;
- організовує навчання з охорони праці, і т.д.

Зважаючи на особливості діяльності досліджуваного підприємства, відповідальних за охорону праці слідкує за регулярністю проходження медичних оглядів та проводить інструктажі з техніки безпеки при роботі на автотранспорті.

Окрім того на таких підприємствах обов'язково повинні проводитись інструктажі з надання першої медичної допомоги, та з безпеки працівників, які керують транспортними засобами. Також не залежно від виду діяльності обов'язковими є проведення інструктажів з пожежної безпеки та з питань електробезпеки. За результатами усіх інструктажів необхідно заповнити відповідні журнали з обов'язковими підписами осіб для яких проводили такий інструктаж та з відміткою проведення інструктажу уповноваженою на це особою.

Для удосконалення системи охорони праці на підприємстві роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

#### **4.2. Оцінка стійкості інженерно-технічного комплексу суб'єкта господарювання до дії світлового випромінювання ядерного вибуху і заходи щодо підвищення стійкості.**

Забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами (РВ), а отже, і зараження продовольства і харчової сировини, можливо не тільки у воєнний, але й у мирний час. Потенційними джерелами забруднення можуть бути: підприємства по видобутку, переробці, одержанню матеріалів, що розщеплюються, і штучних радіоактивних ізотопів; установи,

підприємства і лабораторії, що використовують РВ в технологічних виробничих процесах.

Забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами впливає іонізуючим випромінюванням на людей, тварин і продовольство, які перебувають в цих умовах.

Забруднення продуктів, харчової сировини, тварин може відбуватися прямим і непрямим шляхом. Прямий шлях - безпосереднє попадання РВ на продовольство, сировину, воду, тварин при випаданні їх з атмосфери. При попаданні радіоактивного пилу на незахищені продукти та сировина для їх забруднення відбувається на різну глибину. Так, забруднення рідких продуктів (масел, жирів, молока) і води відбувається з поверхні, а з плином часу - по всьому об'єму. При надходженні РВ у воду відкритих водойм в першу чергу відбувається їх розведення, поглинання дном і рослинами.

Непряме (біологічне) забруднення відбувається в результаті проникнення радіоактивних речовин у рослини з ґрунту і вживання заражених кормів тваринами. Забруднення рослин відбувається через листя і коріння. При цьому через кореневу систему засвоюється до 80% радіоактивних ізотопів, через листя - до 50% і колос - до 1-3%.

Захист рослин від зараження їх отруйними речовинами і бактеріальними засобами передбачає сукупність агротехнічних, хімічних, механічних та біологічних заходів, спрямованих на запобігання поширенню і на знищення шкідників та збудників хвороб рослин. Важливе значення в цьому випадку набуває система заходів, попереджає появу і поширення шкідників, хвороб, бур'янів і речовин, які уражають рослини.

Захист джерел води забезпечується сукупністю заходів, спрямованих на запобігання потрапляння у воду радіоактивних речовин, отруйних речовин і бактеріальних засобів. Захист тварин передбачає їх збереження, а також зменшення небезпеки зараження і скорочення можливих втрат.

Аналогічно передбачається захист напівфабрикатів і готової продукції для населення і тварин. Головне в заходи по захисту - не допустити або

максимально ослабити вплив уражуючих факторів на людей і зберегти їх працездатність і життєдіяльність.

Вирішальне значення у захисті сировини, води, напівфабрикатів і готової продукції набуває герметизація. За способами здійснення герметизація може бути повною і найпростішою. Важливе місце в системі заходів щодо захисту сировини, води, напівфабрикатів і готової продукції займає тара. Вона використовується як для зберігання, так і для транспортування продукції. Залежно від характеру захисних властивостей тара підрозділяється на три категорії: вищу, першу і другу. Тара вищої категорії забезпечує повний захист продукції від поразки (забруднення) радіоактивними, отруйними речовинами і бактеріальними засобами. До неї відносяться металеві і скляні ємності (банки, пляшки тощо). Тара першої категорії, що захищає продукцію від забруднення радіоактивними речовинами і бактеріальними засобами, але не забезпечує надійного захисту продукції від парів отруйних речовин. До цієї категорії зазвичай відносяться різного роду дерев'яні бочки, ящики з поліетиленовими вкладишами. Тара другої категорії забезпечує захист сировини, води, напівфабрикатів і готової продукції тільки від забруднення радіоактивними речовинами. Для захисту сировини, води, напівфабрикатів і готової продукції при перевезенні готуються відповідні транспортні засоби.



## ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дозволяє сформулювати наступні висновки та пропозиції.

1. Дослідження економічної сутності необоротних активів свідчить про те, що в переважній більшості автори ґрунтуються на визначення даного поняття, яке міститься у нормативно-правових документах, але при цьому вносять певні уточнення, щодо галузі чи виду діяльності суб'єктів господарювання. Науковці здебільшого наводять у свої працях визначення окремих складових необоротних активів та їх конкретизацію. Визначення поняття «необоротні активи» у нормативних документах також не багатогранне. Дослідивши сутність поняття необоротних активів та його складових в нормативно-правових документах та наукових публікаціях, у роботі представлено авторське узагальнення поняття «необоротні активи», а саме: необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні активи, щодо яких можна провести ідентифікацію та визначити їхню вартість, які протягом тривалого часу, прямо чи опосередковано беруть участь в операційній, фінансовій або інвестиційній діяльності суб'єктів господарювання.

2. Для відображення активів у складі майна підприємства та набуття права володіння та розпорядження, необоротні активи (зважаючи на окремі специфічні їх складові) потребують відповідної класифікації, вартісної оцінки та процедури їх визнання. Класифікація необоротних активів передбачає визначення певних специфічних ознак (характеристик) даних об'єктів та, відповідно, їх групування за цими характеристиками. Визнання необоротних активів передбачає виконання певного комплексу процедур щодо визначення відповідності об'єкту встановленим критеріям. Оцінка необоротних активів як об'єктів обліку це процедура визначення їх вартості, вираженої в грошових одиницях.

3. Передумовою побудови обліку необоротних активів є застосування напрацьованих та законодавчо закріплених організаційних процедур, що

враховують як особливості діяльності досліджуваного господарства, так і самих об'єктів необоротних активів. Процес організації обліку необоротних активів включає три взаємопов'язані етапи: первинний, поточний, підсумковий. Незважаючи на певні відмінності об'єктів необоротних активів, організаційні облікові процедури для них застосовуються однакові, а саме: на первинному етапі - віднесення до певної класифікаційної групи, визначення способу надходження на господарство та визначення його вартості, фіксація об'єкта у відповідній формі первинного документа; на поточному етапі - групування та реєстрація на рахунках та в облікових регістрах; на підсумковому етапі – узагальнення та розкриття інформації у звітності. В цілому, якість організації облікових робіт на досліджуваному господарстві та вибір оптимальної облікової політики, визначають ефективність його роботи, величину результативних показників та реалізацію можливостей подальшого сталого розвитку.

4. Важливою складовою діяльності та розвитку досліджуваного господарства є процедури контролю, зокрема за станом та ефективністю використання необоротних активів. Дієвим видом такого контролю є проведення незалежної аудиторської перевірки. Аудит необоротних активів проводиться у відповідності до напрацьованих методик, що дає можливість не лише виявити певні порушення чи недоліки в реалізації облікового процесу, а й отримати висококваліфіковані рекомендації щодо їх усунення та недопущення у майбутньому. Проведення аудиту фінансово-господарської діяльності позитивно впливає на ділову репутацію досліджуваного господарства та на перспективи його подальшого розвитку.

5. Оцінка структури необоротних активів в розрізі однорідних груп, показує, що найбільшу частину основних засобів складають машини та обладнання і будинки і споруди, однак їх величина кожного року змінюється. Так, на 2017 рік найбільшу частину у структурі необоротних активів займали машини та обладнання, але за два роки їх частка знизилась з 53 % до 44 %. В той же період збільшилась частина будинків та споруд – з 28,6 % до 44,7 %.

За досліджуваний період трохи знизилась частка транспортних засобів (з 18 % у 2017 році до 11% у 2019 році). Частки інших складові необоротних активів практично не змінилися, хоча при цьому змінилась їх абсолютна величина. З усіх груп необоротних активів, лише залишкова вартість транспортних засобів знизилась на 2534 тис. грн., за усіма іншими групами необоротних активів залишкова вартість зросла, це ще одне свідчення того, що підприємство активно інвестує кошти в розвиток матеріально-технічної бази. В цілому, вартість необоротних активів з 2017 по 2019 роки суттєво збільшилась (на 22397 тис. грн.), що є позитивною тенденцією в роботі досліджуваного фермерського господарства та свідчить про ефективність обраної стратегії.

6. Аналіз показників якісного стану дозволяє зробити висновок, що фермерське господарство дуже добре дбає не лише про наявність достатнього обсягу виробничих та невиробничих основних фондів, а й про їх оновлення. Як бачимо знос основних засобів збільшується та знижується їх придатність до ефективного використання. Однак господарство вживає необхідних заходів для підтримання виробничих потужностей та постійно їх оновлює. Про це свідчать як позитивна динаміка коефіцієнта оновлення, стабільні значення коефіцієнту приросту, так і величина капітальних інвестиції, яка постійно зростає.

7. Ефективність використання основних засобів є високою, про що свідчать значення відповідних показників та їх тенденція. Зниження фондомісткості відбувається завдяки провадженню новітніх технологічних процесів у виробництво. Фондовіддача ж навпаки зростає протягом досліджуваних років, завдяки оновленню технічного складу виробничих процесів. Досліджуване фермерське господарство є прибуткове, а його діяльність має доволі високі значення рентабельності, що дасть змогу продовжувати інвестиції у подальше розширення діяльності та нарощення виробничих потужностей.

Додаток А

Таблиця А.1

Необоротні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2020)

Назва показника	Роки	Необоротні активи (всього)		У тому числі					
				Основні засоби та нематеріальні активи (залишкова вартість)		Інвестиційна нерухомість (залишкова вартість)		Довгострокові біологічні активи (залишкова вартість)	
		Всього	Середні підприємства	Всього	Середні підприємства	Всього	Середні підприємства	Всього	Середні підприємства
Усього	2013	2639813169,3	912957218,5	1750945821,9	589018626,5	32432611,0	19508166,0	8583453,1	5796818,3
	2014	2717620345,2	840329146,0	1781483557,9	526705306,1	45339451,0	28230923,0	7418486,0	5020115,9
	2015	3960148877,9	960444995,7	2661539457,8	646853746,1	47840329,0	30996318,0	8421588,4	5376310,4
	2016	4212813136,0	1024650081,8	2771578576,1	677530832,5	48948327,0	33064620,0	9419316,1	6498995,3
	2017	4303282789,2	1087090304,9	2769964190,0	720963021,9	52713144,0	32095879,0	10936416,6	7517806,9
	2018	4584315559,2	1219110248,7	2986957268,5	798159614,3	57675484,0	41605242,0	12357003,6	8209661,7
	2019	4844512941,6	1336664452,0	3271396950,9	883811563,3	76288673,0	56401101,0	13811728,8	8770553,9
	2020	5312301379,2	1507924389,8	3539012473,8	958897003,5	89427327,0	63961020,0	14407580,6	9171212,5
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2013	117942280,5	65388411,7	83950015,0	45511733,4	25837,0	23025,0	7685309,3	5292258,1
	2014	123008777,8	68630628,9	87659229,3	47357952,3	14897,0	12087,0	7108175,6	4938936,1
	2015	171147010,9	84825329,1	106332628,0	55345818,3	7667,0	3475,0	8099710,7	5269672,1
	2016	218567767,1	110983503,8	146363583,7	76949677,6	6449,0	2838,0	8959190,5	6373506,9
	2017	272513741,2	131093850,8	184137870,9	90729350,0	44512,0	41485,0	10472536,5	7410723,7
	2018	329310696,7	154940039,5	232273677,8	108483737,4	86350,0	73945,0	11996308,1	8183968,3
	2019	389245087,3	167350939,3	289535891,0	129052926,9	113877,0	104032,0	13435963,8	8736965,6
	2020	419022957,9	170202796,5	310456044,3	129392239,8	125305,0	120584,0	13960650,8	9136053,4

## продовження таблиці А.1

Назва показника	Роки	У тому числі					
		Незавершені капітальні інвестиції		Довгострокові фінансові інвестиції		Інші необоротні активи	
		Всього	Середні підприємства	Всього	Середні підприємства	Всього	Середні підприємства
Усього	2013	270041785,1	71213935,6	447181052,0	157242572,4	130628446,2	70177099,7
	2014	253146988,8	61754160,0	469342717,2	158174083,3	160889144,3	60444557,7
	2015	271716430,8	65414544,7	806295413,6	149419279,4	164335658,3	62384797,1
	2016	315736688,2	85956272,2	889612880,8	153937960,6	177517347,8	67661401,2
	2017	389531018,4	92503928,9	872238817,2	157154425,4	207899203,0	76855242,8
	2018	481724167,0	118213766,3	814802660,4	163467929,5	230798975,7	89454034,9
	2019	487222935,6	131659685,0	755972169,2	181592494,9	239820484,1	74429053,9
	2020	488413271,6	136066988,1	794046545,1	246510378,4	386994181,1	93317787,3
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	2013	9018684,2	4567181,5	15089705,8	8723818,5	2172729,2	1270395,2
	2014	8717823,4	4508115,3	17054347,0	10267617,8	2454305,5	1545920,4
	2015	10254823,8	4663707,8	41334341,2	17878977,7	5117840,2	1663678,2
	2016	13183184,4	6880189,2	42593033,3	18871983,9	7462326,2	1905308,2
	2017	18134390,3	9153995,4	49813667,6	20390910,3	9910763,9	3367386,4
	2018	21861473,2	11847592,7	50236568,6	19612532,2	12856319,0	6738263,9
	2019	20318320,6	10737003,0	50243037,5	12407981,1	15597997,4	6312030,7
	2020	23104259,4	10755155,4	52597820,4	13680703,1	18778878,0	7118060,8

## Додаток Б

Таблиця Б.1

### Первинні облікові форми документів для відображення операцій з основними засобами фермерських господарств

Типова форма	Назва документу	Примітки
1	2	3
ОЗСГ-1	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів	Складається на кожен об'єкт окремо, а на декілька лише коли об'єкти однотипні, мають однакову вартість і прийняті одночасно на відповідальне зберігання одною і тією ж особою
ОЗСГ-2	Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих (модернізованих) об'єктів	Зазначаються технічна характеристика та первинна вартість об'єкту. Актом такої форми оформлюється приймання завершених робіт після добудови, реконструкції або модернізації
ОЗСГ-3	Акт на списання основних засобів	Після ліквідації основних засобів і складання актів на їх списання: перший примірник передається до бухгалтерії, де на його підставі робиться запис до інвентарного списку основних засобів
ОЗСГ-4	Акт на списання автотранспортних засобів	
ОЗСГ-5	Розрахунок нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних	Застосовується для розрахунку амортизації
ОЗСГ-6	Інвентарна картка обліку основних засобів	Здійснюються записи на підставі актів приймання-передачі основних засобів та акту на їх списання
ОЗСГ-7	Опис інвентарних карток з обліку основних засобів	Застосовується для реєстрації інвентарних карток
ОЗСГ-9	Відомість розподілу витрат з утримання й експлуатації машинно-тракторного парку	Застосовується для відображення інформації про об'єкти розподілу витрат
Сільгоспоблік, Ф. № 29	Інвентарна картка обліку основних засобів (для багаторічних насаджень)	Інвентарна картка складається в одному примірнику та ведеться по кожному виду багаторічних насаджень, породі, сорту, місцю знаходження (окреме відділення, посадка тощо), а також для кожного року посадки із зазначенням площі посадки, протягом всього періоду їх знаходження на підприємстві.
Сільгоспоблік, Ф. № 54	Акт на приймання багаторічних насаджень і передачу їх в експлуатацію	Застосовується для оформлення закінчених робіт по закладці насаджень та при передачі насаджень в експлуатацію. Складається комісією, призначеною розпорядженням (наказом) керівника підприємства. Оформлений акт після його затвердження керівником підприємства передається у бухгалтерію та є підставою для оприбуткування насаджень у склад основних засобів.
Сільгоспоблік, Ф. № 54а	Акт на приймання в експлуатацію захисних лісонасаджень	Застосовується для оформлення закінчених робіт по закладці захисних лісонасаджень та при передачі їх в експлуатацію. Складається комісією, призначеною розпорядженням (наказом) керівника підприємства. Оформлений акт, після його затвердження керівником підприємства, передається у бухгалтерію та є підставою для оприбуткування захисних лісонасаджень у склад основних засобів.

## продовження таблиці Б.1

1	2	3
Сільгоспоблік, Ф. № 58	Акт на списання багаторічних насаджень	<p>Списання багаторічних насаджень відбувається при втраті ними виробничого призначення (як правило, після закінчення строку їх біологічного плодоношення) або недоцільності їх подальшої експлуатації (зрідженість більш ніж 70% на 1 гектар, стихійні лиха тощо), що визначається комісією, призначеною розпорядженням (наказом) керівника підприємства.</p> <p>Оформлений акт, після його затвердження керівником підприємства, передається у бухгалтерію та є підставою для відображення в обліку операцій по вибуттю насаджень та оприбуткуванню цінностей, які отримані при їх ліквідації (плодові дерева, дрова тощо)</p>
Сільгоспоблік, Ф. № 97	Акт на переведення тварин з групи в групу	<p>Застосовується для оформлення переведення тварин в основне стадо. Складається зоотехніком, зав. фермою або іншою уповноваженою особою в день переведення тварин.</p> <p>Оформлені акти, підписані керівником підприємства, зав. фермою, зоотехніком та працівниками, що прийняли тварин для подальшого обслуговування, використовуються для обліку тварин у Книзі обліку руху худоби (Сільгоспоблік, форма № 34) та наступного дня після їх складання передаються до бухгалтерії та є підставою для оприбуткування тварин у склад основних засобів.</p>
Сільгоспоблік, Ф. № 57  Сільгоспоблік, Ф. № 57a	Акт на вибракування тварини з основного стада  Акт на вибракування тварин з основного стада (груповий)	<p>Складається комісією призначеною розпорядженням (наказом) керівника підприємства, до складу якої повинен входити ветлікар. Тварини основного стада можуть бути вибракувані при втраті ними корисних якостей: значному зниженні продуктивності до відтворення, працездатності, а також в наслідок невиліковних хвороб, травматичних пошкоджень, пороків, старості та недорозвиненості.</p> <p>В Акті детально вказують причини вибраковки тварини та продукцію, отриману від вибраковки.</p> <p>Оформлені акти, затверджені керівником підприємства, використовуються для обліку тварин у Книзі обліку руху худоби (Сільгоспоблік, форма № 34) та наступного дня після їх складання передаються до бухгалтерії та є підставою для вилучення тварин зі складу основних засобів.</p>

## Додаток В

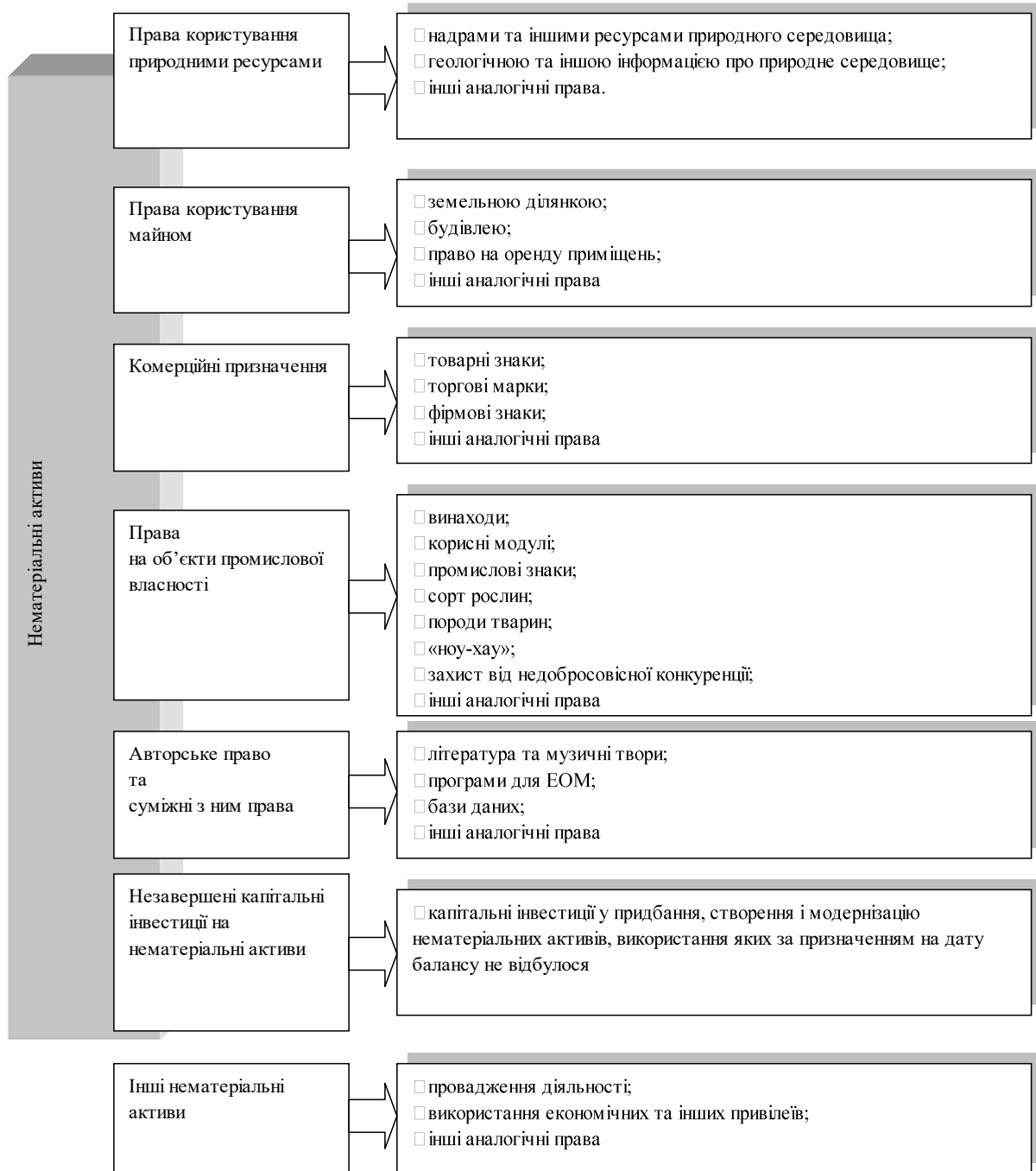


Рис. В.1. Класифікація нематеріальних активів за групами



## Додаток Д

## Таблиця Д.1

Спеціалізовані форми первинних документів для обліку біологічних активів

№ з/п	Форма документу	Назва документу
1	ДБАСГ-1	«Акт приймання довгострокових біологічних активів рослинництва (багаторічних насаджень) і передачі їх в експлуатацію»;
2	ДБАСГ-2	«Акт приймання довгострокових біологічних активів тваринництва (формування основного стада)»;
3	ДБАСГ-3	«Акт на списання довгострокових біологічних активів рослинництва (багаторічних насаджень)»;
4	ДБАСГ-4	«Акт на списання довгострокових біологічних активів тваринництва (вибраковка тварин)»;
5	ПБАСГ-1	«Акт на оприбуткування поточних біологічних активів рослинництва, оцінених за справедливою вартістю»;
6	ПБАСГ-2	«Акт на списання поточних біологічних активів рослинництва, оцінених за справедливою вартістю (на початок збирання врожаю)»;
7	ПБАСГ-3	«Акт на оприбуткування приплоду тварин»;
8	ПБАСГ-4	«Звіт про процеси інкубації»;
9	ПБАСГ-5	«Акт на вихід і сортування добового молодняку птиці»;
10	ПБАСГ-6	«Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка та падіж)»;
11	ПБАСГ-7	«Нагромаджувальний акт на оприбуткування приплоду звірів»;
12	ПБАСГ-8	«Обліковий лист забою та падежу худоби»;
13	ПБАСГ-9	«Акт на переведення тварин з групи в групу в межах поточних біологічних активів»;
14	ПБАСГ-10	«Відомість зважування тварин»;
15	ПБАСГ-11	«Розрахунок визначення приросту»;
16	ПБАСГ-12	«Книга обліку руху тварин і птиці на фермі»;
17	ПБАСГ-13	«Звіт про рух тварин і птиці на фермі»;
18	ПБАСГ-14	«Журнал реєстрації приплоду та вирощування молодняку великої рогатої худоби»;
19	ПБАСГ-15	«Журнал реєстрації осіменіння корів і телиць»;
20	ПБАСГ-16	«Картка обліку руху дорослої птиці (для спеціалізованих господарств)»;
21	ПБАСГ-17	«Картка обліку руху молодняку птиці (для спеціалізованих господарств)».

## Додаток Е

## Таблиця Е.1

## Характеристика рахунку 10 «Основні засоби» в розрізі субрахунків

№ субрахунку	Назва субрахунку	Характеристика субрахунку
100	Інвестиційна нерухомість	Ведеться облік наявності та руху об'єктів інвестиційної нерухомості
101	Земельні ділянки	Ведеться облік земельних ділянок.
102	Капітальні витрати на поліпшення земель	Ведеться облік капітальних вкладень у поліпшення земель (меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи).
103	Будинки і споруди	Ведеться облік наявності та руху будинків, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, а також житлових будівель.
104	Машини й обладнання	Ведеться облік машин та обладнання
105	Транспортні засоби	Ведеться облік транспортних засобів
106	Інструменти, прилади та інвентар	Ведеться облік інструментів, приладів та інвентарю
107	Робоча і продуктивна худоба	Ведеться облік довгострокових біологічних активів, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю.
108	Багаторічні насадження	Ведеться облік багаторічних насаджень
109	Інші основні засоби	Ведеться облік основних засобів, які не включені до інших субрахунків рахунку 10 "Основні засоби".

## Додаток Ж

## Таблиця Ж.1

## Субрахунки до рахунку 12 «Нематеріальні активи» та їх характеристика

Код та назва субрахунку	Характеристика субрахунку
121 «Права на користування природними ресурсами»	Права користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище; права на користування водними, біологічними та іншими ресурсами
122 «Права користування майном»	Право користування земельною ділянкою, будівлею, право на оренду приміщень тощо
123 «Права на знаки для товарів і послуг»	Ведеться облік наявності прав на комерційні позначення (права на торгові марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо)
124 «Права на об'єкти промислової власності»	Ведеться облік наявності прав на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі «ноу-хау» тощо)
125 «Авторське права та суміжні з ним права»	Ведеться облік наявності авторського та суміжних з ним прав (права на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, компіляція даних (бази даних), виконання фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо)
127 «Інші нематеріальні активи»	Право на місце на фондовій та товарній біржі, право на здійснення певної діяльності, використання економічних вигод та інших привілеїв тощо

## Додаток 3

Таблиця 3.1

Схема бухгалтерських проведення з надходження нематеріальних активів

N з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
Придбання НМА за грошові кошти на умовах передоплати			
1.	Перерахування авансу (попередньої оплати) за об'єкт НМА	371 "Розрахунки по виданим авансам"	311 "Поточні рахунки в національній валюті"
2.	Відображення суми податкового кредиту з ПДВ (за наявності податкової накладної)	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)	644 "Податковий кредит"
3.	Отримання об'єкту НМА	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"
4.	Списання податкового кредиту з ПДВ	644 "Податковий кредит"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"
5.	Залік заборгованості	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	371 "Розрахунки по виданим авансам"
6.	Введення НМА в господарський оборот	12 "Нематеріальні активи"	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"
Створення НМА господарським способом			
11.	Списання вартості запасів, використуваних при створенні НМА	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"	20 "Запаси"
12.	Нарахування заробітної плати працівникам, що беруть участь в створенні НМА	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"	661 "Розрахунки по заробітній платі"
13.	Нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі - ЄСВ) на заробітну плату працівників, що беруть участь у створенні НМА	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"	651 "За розрахунками по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню"
14.	Введення НМА в господарський	12 "Нематеріальні	154 "Придбання

	оборот	активи"	(створення) нематеріальних активів"
Безвідплатне отримання НМА			
15.	Отримання об'єкту НМА	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"*, 12 "Нематеріальні активи"	424 "Безоплатно отримані необоротні активи"
16.	Нарахування поточного податку на прибуток від вартості безкоштовно отриманого НМА	424 "Безоплатно отримані необоротні активи"	641 "Розрахунки з податків" (податок на прибуток)
17.	Оплата послуг, пов'язаних з доведенням НМА до стану, придатного для використання	371 "Розрахунки по виданим авансам"	311 "Поточні рахунки в національній валюті"
18.	Відображення податкового кредиту з ПДВ від вартості послуг (за наявності податкової накладної)	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)	644 "Податковий кредит"
19.	Отримання послуг, пов'язаних з доведенням НМА до стану, придатного для використання	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"
20.	Списання суми відображеного раніше податкового кредиту з ПДВ	644 "Податковий кредит"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"
21.	Залік заборгованості	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	371 "Розрахунки по виданим авансам"
22.	Введення НМА в господарський оборот	12 "Нематеріальні активи"	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"
Отримання НМА в якості внеску до статутного фонду			
23.	Отримання НМА в якості внеску до статутного фонду	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"*, 12 "Нематеріальні активи"	46 "Неоплачений капітал"
24.	Відображення податкового кредиту з ПДВ (при отриманні податкової накладної)	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)	46 "Неоплачений капітал"
25.	Введення НМА в господарський оборот	12 "Нематеріальні активи"	154 "Придбання (створення) нематеріальних активів"

## Додаток И

Таблиця И.1

Схема бухгалтерських проведення з вибуття нематеріальних активів

N з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
Облік реалізації НМА у разі подальшої оплати			
1.	Списання суми накопиченої амортизації НМА	133 "Накопичена амортизація нематеріальних активів"	12 "Нематеріальні активи"
2.	Відображення переведення НМА до складу необоротних активів, що утримуються для продажу	286 "Необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу"	12 "Нематеріальні активи"
3.	Відображення реалізації об'єкту НМА	377 "Розрахунки з іншими дебіторами"	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"
4.	Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)
5.	Списання залишкової вартості об'єкту НМА	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"	286 "Необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу"
6.	Отримання грошових коштів за реалізовані НМА	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	377 "Розрахунки з іншими дебіторами"
7.	Визначення фінансового результату від реалізації НМА	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	791 "Результат операційної діяльності"
		791 "Результат операційної діяльності"	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"
Облік реалізації НМЛ у разі попередньої оплати			
8.	Отримання авансу за об'єкт НМА	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	680 "Розрахунки, пов'язані з необоротними активами і групами вибуття, що утримуються для продажу"
9.	Відображення податкового зобов'язання з ПДВ	643 "Податкові зобов'язання"	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)
10.	Списання суми накопиченої амортизації по об'єкту НМА	133 "Накопичена амортизація нематеріальних активів"	12 "Нематеріальні активи"
11.	Переклад об'єкту НМА до	286 "Необоротні активи	12 "Нематеріальні

	складу НМА, що утримуються для продажу	та групи вибуття, що утримуються для продажу"	активи"
12.	Відображення доходу від продажу НМА на момент його передачі покупцю	680 "Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, що утримуються для продажу"	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"
13.	Списання суми нарахованих раніше податкових зобов'язань з ПДВ	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	643 "Податкові зобов'язання"
14.	Списання залишкової вартості об'єкту НМА	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"	286 "Необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу"
15.	Визначення фінансового результату від реалізації НМА	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	791 "Результат операційної діяльності"
		791 "Результат операційної діяльності"	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"
Облік ліквідації НМА			
16.	Списання суми накопиченої амортизації НМА	133 "Накопичена амортизація нематеріальних активів"	12 "Нематеріальні активи"
17.	Списання залишкової вартості ліквідованого об'єкту НМА	976 "Списання необоротних активів"	12 "Нематеріальні активи"
18.	Нарахування податкових зобов'язання з ПДВ	976 "Списання необоротних активів"	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)
19.	Визначення фінансового результату від ліквідації НМА	793 "Результат іншої звичайної діяльності"	976 "Списання необоротних активів"
Облік безвідплатної передачі НМА			
20.	Списання суми нарахованого зносу по переданому об'єкту НМА	133 "Накопичена амортизація нематеріальних активів"	12 "Нематеріальні активи"
21.	Списання залишкової вартості переданого об'єкту НМА	977 "Інші витрати звичайної діяльності"	12 "Нематеріальні активи"
22.	Нарахування податкових зобов'язання з ПДВ	977 "Інші витрати звичайної діяльності"	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)
23.	Визначення фінансового результату від ліквідації НМА	793 "Результат іншої звичайної діяльності"	977 "Інші витрати звичайної діяльності"
Облік передачі НМА в якості внеску до статутного капіталу іншого підприємства			
24.	Списання суми накопиченої	133 "Накопичена	12 "Нематеріальні

	амортизації по переданому об'єкту НМА в статутний капітал іншого підприємства	амортизація нематеріальних активів"	активи"
25.	Відображення переведення НМА до складу необоротних активів, що утримуються для продажу	286 "Необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу"	12 "Нематеріальні активи"
26.	Відображення реалізації від внесення НМА до статутного капіталу іншого підприємства	377 "Розрахунки з іншими дебіторами"	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"
27.	Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	641 "Розрахунки з податків" (ПДВ)
28.	Списання залишкової вартості НМА	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"	286 "Необоротні активи та групи вибуття, що утримуються для продажу"
29.	Відображення придбання фінансових інвестицій	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"	680 "Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, що утримуються для продажу"
30.	Залік заборгованості	680 "Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, що утримуються для продажу"	377 "Розрахунки з іншими дебіторами"
31.	Визначення фінансового результату від передачі об'єкту НМА в статутний капітал іншого підприємства	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	791 "Результат операційної діяльності"
		791 "Результат операційної діяльності"	943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів"



## Додаток К

## Методи амортизації

1	<p><i>Прямолінійний метод</i>, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів.</p> $D^3 = \frac{P \times 100}{N} \quad i = \frac{P \times 100}{N \times 12}$ $i = \frac{D^3 \times 12}{P}$
2	<p><i>Метод зменшення залишкової вартості</i>, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації.</p> $DNR = CA \times D \times R$ $D = \left(1 - \sqrt[\frac{1}{N}]{\frac{L}{P}}\right) \times 100$ $i = \frac{D \times N}{12}$ <p>де,  <i>РСА</i> – річна сума амортизації;  <i>ЗВ</i> – залишкова вартість об'єкта на початок звітного року;  <i>ПВ</i> – первісна вартість на дату початку нарахування амортизації;  <i>ЛВ</i> – ліквідаційна вартість;  <i>РНА</i> – річна норма амортизації;  <i>К</i> – кількість років;  <i>МСА</i> – місячна сума амортизації.</p>
3	<p><i>Метод прискореного зменшення залишкової вартості</i>, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється.</p> $DNR = CA \times D \times R$ $D = \frac{100}{N} \times 2$ $i = \frac{D \times N}{12}$ <p>де,  <i>РСА</i> – річна сума амортизації;  <i>ЗВ</i> – залишкова вартість об'єкта на початок звітного року;  <i>ПВ</i> – первісна вартість на дату початку нарахування амортизації;  <i>РНА</i> – річна норма амортизації;  <i>МСА</i> – місячна сума амортизації.</p>

4	<p><i>Кумулятивний метод</i>, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта.</p> $D\tilde{N}\grave{A} = \hat{A}\grave{A} \times \hat{E}\hat{e}$ $\hat{E}\hat{e} = \frac{\hat{E}\delta}{\tilde{N} \div \delta}$ $\grave{I}\tilde{N}\grave{A} = \frac{D\tilde{N}\grave{A}}{12}$ <p>де,  <i>ВА</i> – вартість, що амортизується;  <i>Кк</i> – кумулятивний коефіцієнт;  <i>Кр</i> – кількість років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта;  <i>Счр</i> – сума числа років корисного використання об'єкта.</p>
5	<p><i>Виробничий метод</i>, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації.</p> $\grave{I}\tilde{N}\grave{A} = \hat{I}\tilde{I} \times \hat{A}\tilde{n}\grave{a}$ $\hat{A}\tilde{n}\grave{a} = \frac{\hat{A}\grave{A}}{\zeta\hat{I}\tilde{I}}$ <p>де,  <i>ОП</i> – фактичний місячний обсяг продукції (робіт, послуг);  <i>Вса</i> – виробнича ставка амортизації;  <i>ВА</i> – вартість, що амортизується;  <i>ЗОП</i> – загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.</p>

## Додаток Л

Таблиця Л.1.

## Типові бухгалтерські проведення з обліку зносу (амортизації) основних засобів

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Нарахування амортизації основних засобів використаних на виробництво конкретного виду продукції	23	131, 132
2	Нарахування амортизації інших основних засобів цеху	91	131, 132
3	Нарахування амортизації основних засобів господарського призначення	92	131, 132
4	Нарахування амортизації основних засобів використаних для збуту продукції	93	131, 132
5	Нарахування амортизації основних засобів соціальної сфери	94	131, 132

Таблиця Л.2

## Схема бухгалтерських проведеннь з переоцінки нематеріальних активів

N з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
Облік амортизації НМА			
1.	Нарахування амортизації за НМА, отриманим на платній основі або виготовленим самостійно	833	133
	у тому числі:		
1.1	- виробничого призначення	23, 91	833
1.2	- використовуваних для збуту продукції	93	
1.3	- що мають загальногосподарське призначення	92	
1.4	- використовуваних в діяльності житлово-комунального та соціально-культурного призначення	949	
1.5	- використовуваних для досліджень і розробок, здійснюваних підприємством	941	
1.6	- при проведенні робіт, пов'язаних з освоєнням нових виробництв та агрегатів)	39	
1.7	- використовуваних при виготовленні, створенні) необоротних активів	15	
2.	Нарахування амортизації по безкоштовно отриманим НМА	833, 23, 39, 91, 92, 93, 941, 949	133, 833
3.	Відображення доходу в сумі, пропорційній амортизації справедливої вартості безкоштовно отриманих НМА (без урахування супутніх витрат)	949	745

## Додаток М

Таблиця М.1

## Методика розрахунку показників стану та ефективності використання основних засобів

№ з/п	Назва показника	Методика розрахунку	Умовні позначення
1	Фондоозброєність основних засобів	$\Phi O = \frac{OЗ_{П}}{Ч}$	$OЗ_{П}$ – первісна вартість основних засобів на кінець року; $Ч$ – середня чисельність працівників.
2	Коефіцієнт вартості основних виробничих фондів у майні підприємства	$K_{BOB\Phi} = \frac{OЗ_{П} - З}{B_M}$	$B_M$ – вартість майна підприємства. $З$ – сума зносу основних засобів;
3	Коефіцієнт зносу;	$K_3 = \frac{З}{OЗ_{П}}$	$З$ – сума зносу основних засобів; $OЗ_{П}$ – первісна вартість основних засобів на кінець року.
4	Коефіцієнт придатності ОЗ	$K_{П} = \frac{OЗ_{П} - З}{OЗ_{П}}$	
5	Коефіцієнт оновлення;	$K_O = \frac{OЗ_H}{OЗ_K}$	$OЗ_H$ – вартість основних засобів, уведених в експлуатацію у звітному періоді; $OЗ_K$ – вартість основних засобів на кінець звітного періоду.
6	Коефіцієнт вибуття;	$K_B = \frac{OЗ_B}{OЗ_{П}}$	$OЗ_B$ – вартість основних засобів, що вибули за звітний період; $OЗ_{П}$ – вартість основних засобів на початок звітного періоду.
7	Коефіцієнт приросту;	$K_{Пр} = \frac{OЗ_H - OЗ_B}{OЗ_K}$	$OЗ_H$ – вартість основних засобів, уведених в експлуатацію у звітному періоді; $OЗ_B$ – вартість основних засобів, що вибули за звітний період; $OЗ_K$ – вартість основних засобів на кінець звітного періоду.

8	Фондомісткість основних засобів	$\Phi M = \frac{OЗ_{\Pi}}{B_{\Pi}}$	$OЗ_{\Pi}$ – первісна вартість основних засобів на кінець року; $B_{\Pi}$ – вартість виготовленої продукції.
9	Фондовіддача основних засобів	$\Phi B = \frac{B_{\Pi}}{OЗ_{\Pi}}$	$OЗ_{\Pi}$ – первісна вартість основних засобів на кінець року; $B_{\Pi}$ – вартість виготовленої продукції.
10	Рентабельність основних фондів	$P\Phi = \frac{\Pi_3}{\Phi_K} \times 100\%$	$\Pi_3$ – загальний прибуток за звітній період; $\Phi_K$ – балансова вартість основних засобів на кінець звітнього періоду

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова О.С., Коваленко М.П. Необоротні активи в системі обігу капіталу підприємства. *Економіка і фінанси*. 2017. №12. С. 4–8
2. Антонова Л.В., Левченко Н.М., Белінська С.М. Вдосконалення системи управління та обліку процесів відтворення основних засобів підприємства як складових стратегії розвитку держави. *Економіка та держава*. 2017. №9. С.16-20
3. Бабич Л.М., Карлова І.О., Наконечна С.А. Внутрішній аудит основних засобів підприємства в сучасних економічних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Випуск 49. С.168-177
4. Брик Г.В. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 905-909
5. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств: монографія [текст]. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 444 с.
6. Гайдис Н.М. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закл. Л. : ЛБІ НБУ, 2006. 414с
7. [Господарський кодекс України](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text) від 16.01.2003 № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 15.10.2021)
8. Економічний аналіз: навч. посіб. / за заг. ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. вид. 4-пе, перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2012. 556 с.
9. Ефективність використання основних засобів на підприємствах аграрного сектору та напрями її підвищення / В.І. Аранчій та ін. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 3. Полтава: ПДАА. 2011. Т. 1. С. 21–25.
10. Економіка сільського господарства: навч. посібник / В.К. Збарський, М.Ф. Бабієнко, М.М. Кулаєць та ін.; за ред. проф. В.К. Збарського. Київ: Агроосвіта, 2013. 352 с.
11. Карпушенко М.Ю. Організація обліку: навч. посібник. Х.: ХНАМГ, 2011. 241с.

- 12.Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Бескоста Г.М. Аудит: навч. метод. Посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 184 с.
- 13.Макаренко А.П., Шама М.В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. *Агросвіт*. 2020. №2. С.30–37
- 14.Малахов В.О. Удосконалення організації обліку і аудиту основних засобів на підприємстві. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2016. Вип. 1. С. 48–56.
- 15.Меліхова Т.О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність: Монографія. Херсон, Видавничий дім "Гельветика". 2018. 632 с.
16. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 81 від 27.06.97 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97#Text> (дата звернення : 19.09.2021)
17. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 759/10/20-2117 від 27.01.98 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2117225-98#Text> (дата звернення: 01.09.2021)
18. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. URL: [http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/mizhnarodni-standarti-bukhgalterskogo-obliku-ta-finansovoji-zvitnosti?app\\_id=24](http://vobu.ua/ukr/documents/accounting/item/mizhnarodni-standarti-bukhgalterskogo-obliku-ta-finansovoji-zvitnosti?app_id=24) (дата звернення: 01.09.2021)
19. Облікова політика підприємства: підручник. / Кіляр О.Р., Павликівська О.І., Марущак Л.І., Ляхович Г.І. Тернопіль. Осадца Ю.В., 2021. 242с.
- 20.Офіційний сайт Державної служби статистики України. Діяльність підприємств URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.(дата звернення 15.07.2021)
21. Павликівська О.І. Кіляр О.Р. Щирба М.Т. Аудит : навчальний посібник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. 338с.

22. Пархоменко О.П., Пархоменко В.П. Аналіз інформаційного забезпечення аудиту в сучасних умовах. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2016. № 16. С. 240–244.

23. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 05.09.2021)

24. Примуш Ю.С. Морозова Є.П., Хідько О.Ю. Особливості обліку та аудиту основних засобів підприємства за міжнародними стандартами. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Т. 22. Вип. 11. С. 242–245.

25. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 02.11.2021)

26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 05.09.2021)

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання діяльності фермерських господарств. Закон України від 24.09.2021 № [1788-IX](#) URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=69824](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69824) (дата звернення: 22.07.2021)

28. [Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України](#) Постанова Національного банку України; Інструкція від 0.12.2005 № 480 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06/ed20190308#n1462> (дата звернення: 01.10.2021)

29. Про затвердження НСО 1 «Загальні засади оцінки майна та майнових прав». Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 №1440 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2021)

30. Про затвердження НСО 2 «Оцінка нерухомого майна». Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 1442 URL:



<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2021)

31. Про затвердження НСО 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів». Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 № 1655 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2021)

32. Про затвердження НСО 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності». Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 № 1185 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2021)

33. Про затвердження П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення 17.09.2021)

34. Про затвердження П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції». Наказ Міністерства фінансів від 26.04.2000 № 91 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text> (дата звернення: 24.09.2021)

35. Про затвердження П(С)БО 17 «Податок на прибуток». Наказ Міністерства фінансів від 28.12.2000 № 353 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> (дата звернення: 24.09.2021)

36. Про затвердження П(С)БО 30 «Біологічні активи». Наказ Міністерства фінансів від 18.11.2005 № 790 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 24.09.2021)

37. Про затвердження П(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість». Наказ Міністерства фінансів від 02.07.2007 № 779 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0823-07#Text> (дата звернення: 24.09.2021)

38. Про затвердження П(С)БО 7 «Основні засоби» Наказ Міністерства фінансів від 27.04.2000 № 92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 17.09.2021)

39. Про затвердження П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Наказ Міністерства фінансів від 18.10.1999 № 242 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 17.09.2021)

40. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства. Фонд державного майна. Наказ від 29.12.2010 №1954 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11/ed20110207/find?text=%CD%E5%EE%E1%EE%F0%EE%F2%ED%B3+%E0%EA%F2%E8%E2%E8#Text> (дата звернення: 12.08.2021)

41. Радіонова Н.Й., Бунда О.М. Удосконалення методології аудиту основних засобів. *Регіональна бізнес економіка та управління*. 2015. №3(47). С. 100—111.

42. Репіна М.І. Необоротні активи як об'єкт управління URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/7243/72-82.pdf;jsessionid=FF0E9FE667B95941BD27C08B9AEBFC86?sequence=1>

43. Семйон В. С. Поняття необоротних активів, їх класифікація та склад. *Вісник Житомирського державного технологічного університету: економічні науки*. 2019. № 3. С. 161–167.

44. Семйон В.С. Оцінка основних засобів в українській та угорській обліковій практиці. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. №4, Т.1. С.96-101

45. Смирнова Н.В. Стан управління операційними необоротними активами сільськогосподарських підприємств України. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27, № 2. С. 192–200.

46. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навчальний посібник. К: Видавництво «Знання», 2016. с. 663

47. Томчук В.В., Лесік Є.С. Сучасні аспекти аудиту основних засобів. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4. С. 100–110.

48. ФГ «Масарівські Липки» презентаційний огляд діяльності URL: <http://chortkiv.online/fh-masarivski-lypky-prezentatsijnyj-ohlyad-diyalnosti/> (дата звернення 23.07.2021)

49. Хвесик Ю.М. Інвестиції в аграрний сектор: пріоритети та механізми нарощення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 5–8.

50. Шевченко Н.О. Проблеми та шляхи удосконалення обліку основних засобів в сільськогосподарських підприємствах. URL: [https://journal.udau.edu.ua/assets/files/84/eko/ukr/23\\_00000000.pdf](https://journal.udau.edu.ua/assets/files/84/eko/ukr/23_00000000.pdf)

51. Шкуліпа Л.В. Аналіз методології обліку основних засобів за МСБО 16 «Основні засоби» та П(С)БО 7 «Основні засоби»: теорія і практика. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 4. С. 102–112

52. Шляга О.В., Масилюк Б.В. Відтворення основних засобів підприємств: сутність, види, джерела. URL: [http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia\\_7\\_120.pdf](http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_120.pdf)

53. Яремко І.Й. Знос і амортизація необоротних активів – інструмент оцінки капіталу підприємства : монографія. Львів : Новий світ. 2003. 148 с.